

รายงานการวิจัยฉบับก้าวหน้า

เรื่อง

การพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วย
บัญชาการทหารพัฒนา

DEVELOPMENT THE ROLE OF THE THAI MILITARY IN CREATING
NATIONAL SECURITY OF ARMED FORCES DEVELOPMENT COMMAND

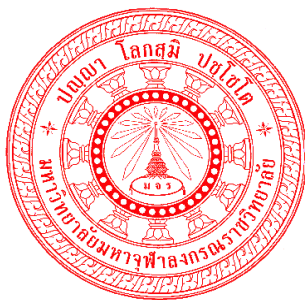
โดย

พล.อ.ต.หญิง ผศ.ดร.พัชรี พิพิธสุขสันต์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS .....

รายงานการวิจัยฉบับก้าวหน้า

เรื่อง

การพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนความมั่นคงแห่งชาติของหน่วย
บัญชาการทหารพัฒนา

โดย

พล.อ.ต.หญิง ผศ.ดร.พัชรี พิพิธสุขสันต์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS .....
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Development the Role of the Thai Military in Creating National Security
of Armed Forces Development Command

BY

Air Vice Marshal, Asst.Prof.Dr. Patcharee Pipithsuksunt
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
B.E. 2567

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University
MCU RS .....
(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา.....	๘
๒.๒ แนวคิดการสร้างความมั่นคงแห่งชาติ.....	๑๙
๒.๓ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๓
๒.๔ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	๓๒
๒.๕ หลักการบริหารนิยธรรม ๗.....	๓๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕๒
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๕๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๔
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๖

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	
๔.๑ บทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วย บัญชาการทหารพัฒนา.....	
๔.๒ วิเคราะห์หลักธรรมสำหรับพัฒนาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงาน ความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา.....	
๔.๓ นำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความ มั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา.....	
๔.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	
๕.๒ อภิปรายผล.....	
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	
บรรณานุกรม.....	
ภาคผนวก.....	
ประวัติผู้วิจัย.....	

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศ เป็นการทำให้ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมมีความเป็นธรรม ทรัพยากรธรรมชาติมีความยั่งยืน ด้วยการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลายมิติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกด้านและทุกช่วงวัยเพื่อให้เป็นคนดีเป็นคนเก่ง และเป็นคนที่มีคุณภาพ โดยการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม รวมถึงการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ท าให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น เป็นการพัฒนาไปพร้อมกันในทุกภาคส่วน อาทิ ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนในภาพรวมด้วยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้ยกระดับการพัฒนาของประเทศไทยให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาในมิติต่างๆ ที่กล่าวไปแล้วนั้นเป็นการส่งเสริมการพัฒนาด้านความมั่นคงทุกด้าน อาทิ ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านสังคม และความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการผนึกกำลังจากและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน^๑

กองทัพไทย เป็นองค์กรของรัฐที่มีความสำคัญอย่างยิ่งกับประชาชนทุกคน โดยเฉพาะการรักษาอธิปไตยและดูแลด้านความมั่นคงในมิติต่าง ๆ ดังนั้น กองทัพไทยจึงต้องเป็นองค์กรที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นทั้งภายในองค์กร และความเชื่อมั่นต่อสาธารณชน ซึ่งความเชื่อมั่นภายในกองทัพไทยนั้น ถือเป็นพื้นฐานของอาชีพทหาร ความเชื่อมั่นระหว่างทหารด้วยกันเอง ความเชื่อมั่นระหว่างทหารและผู้นำ ความเชื่อมั่นระหว่างทหารและครอบครัว ความเชื่อมั่นระหว่างทหารและประชาชน ความเชื่อมั่นระหว่างทหารและข้าราชการพลเรือนในกองทัพ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงผลลัพธ์ของการปฏิบัติหน้าที่ของทหารเพื่อที่จะรักษาและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดี อันประกอบไปด้วยความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับประชาชน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทหารอย่างมืออาชีพจะต้องแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการ เช่น สร้างความไว้วางใจ มีประสบการณ์เรื่องที่เกี่ยวข้อง มีการบริการที่ซื่อตรง ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ และมีความเป็นผู้นำ เป็นต้น ความเชื่อมั่นเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการบรรลุความสำเร็จทุกประการของ กองทัพไทย และเพื่อที่จะเสริมสร้างความไว้วางใจภายในกองทัพ การแสดงให้เห็นถึงความสามารถ มีคุณลักษณะและมีพันธะภาระในหน้าที่ รวมทั้งการปฏิบัติ

---

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, ๒๕๖๑), หน้า ๘.

หน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรมจริยธรรมมีวินัย ที่เป็นไปตามมาตรฐานจึงเป็นสิ่งจำเป็น ที่ผ่านมา ประชาชนชาวไทยมีความมั่นใจในกองทัพและมีความคาดหวังที่จะเห็นกองทัพทำหน้าที่ในการปกป้องประเทศ พิทักษ์ไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติในฐานะเป็นทหารมืออาชีพ ตลอดจน มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ กองทัพจึงควรแสดงให้เห็นถึงความสามารถ การมีจริยธรรม มีวินัย การมีความมุ่งมั่น มีพันธะภาระ ที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประชาชน ชาวไทยมีความเชื่อมั่นในทหารที่จะให้ปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องของการปกป้องประเทศ พิทักษ์ไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในฐานะทหารมืออาชีพจึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องบริการในเรื่องนี้ตลอดจนมีการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น^๒

บทบาทของกองทัพอย่างเด่นชัดมากเกี่ยวกับการการพัฒนาประเทศ ทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่นหรือชนบทที่ห่างไกล เพื่อเป็นการต่อต้านการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ด้วยการให้หน่วยทหารในรูปแบบของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ เพื่อเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่ตกเป็นเป้าหมายและกองทัพได้จัดตั้งกองพลพัฒนาขึ้นมาในแต่ละกองทัพภาคเพื่อรองรับภารกิจในการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ กระทรวงกลาโหมมีการจัดโครงสร้างการบริหารออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ (๑) สำนักงานรัฐมนตรี (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง และ (๓) กองทัพอากาศ จากการจัดโครงสร้างการบริหารของกระทรวงกลาโหม กองทัพไทยในฐานะที่เป็นหน่วยในสังกัดกระทรวงกลาโหมจึงได้มีการจัดโครงสร้างการบริหาร แบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ได้แก่ (๑) กองบัญชาการกองทัพไทย (๒) กองทัพบก (๓) กองทัพเรือ (๔) กองทัพอากาศ (๕) ส่วนราชการอื่นตามที่กำหนด โดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกา^๓ แล้วหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นหน่วยขึ้นตรงกองบัญชาการกองทัพไทยเดิมที่มีชื่อหน่วยว่า กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ หรือ กรป. กลาง

หากพิจารณาภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (นทพ.) มีหน้าที่หลักในการเสนอแนะนโยบาย วางแผน อำนวยการ ประสานงาน และดำเนินการพัฒนาประเทศเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง สนับสนุนภารกิจของรัฐ พัฒนาชาติ ปกป้องและแก้ไขภัยพิบัติ ช่วยเหลือประชาชน และปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ตามมอบหมายภารกิจหลักของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนามุ่งเน้นไปที่ ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์: เติบโตสถาบันพระมหากษัตริย์ พัฒนาศักยภาพคน ชุมชน พื้นที่ เพื่อสนับสนุนการป้องกันประเทศ สนับสนุนการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของชาติพัฒนาองค์กรแม้หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาจะเป็นหน่วยทหาร แต่ภารกิจหลักมุ่งเน้นไปที่ "พลังอ่อน" (Soft Power) การมีทหารเข้ามาเกี่ยวข้องกับภารกิจต่าง ๆ ทั่วไปมักถูกมองว่าเป็นการใช้ "พลังแข็ง" (Hard Power) แต่หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาใช้ "พลังอ่อน"

^๒ สถาบันพระปกเกล้า, “การศึกษาของกองทัพรองรับศตวรรษที่ ๒๑ ประเด็นความคาดหวังของสังคมและประชาชนต่อกองทัพไทย”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้าร่วมกับศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๔), หน้า ๑.

^๓ พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑, ราชกิจจานุเบกษา, ๑๒๕ (๒๖ก), (๒๕๕๑) : ๓๕-๕๐.

ผ่านภารกิจพัฒนาประเทศชาติ โดยใช้จิตวิทยาทางสังคม เข้าใจ เข้าถึง พัฒนาพื้นที่ สร้างความกินดีอยู่ดีให้ประชาชน^๔

ท่ามกลางสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคง อาจพบเห็นบทบาทเริ่มต้นของกองทัพไทยในด้านความมั่นคง นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ทหารเข้ามามีบทบาทสำคัญในการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กลุ่มทหารที่เน้นใช้ปัญญา วิชาการในพื้นที่ชายแดนตามนโยบายรัฐ ปรับวิธีการเชิงใช้อำนาจตามกลไกของรัฐ การใช้ศาสตร์พระราชา และประสบการณ์ ทำให้เกิด รูปแบบการบริหารจัดการรัฐแนวใหม่ สู่สังคมสมัยใหม่ สังคมที่เน้นกิจกรรมการแลกเปลี่ยนมูลค่าทางเศรษฐกิจ การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ภายใต้นโยบายประชารัฐของรัฐบาลปัจจุบัน สนองตอบความต้องการของประชาชนซึ่งเป็นเจ้านาย ของข้าราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฐานภาษีจากเม็ดเงินจำนวนมาก นโยบายสาธารณะที่รัฐรับใช้ประชาชนด้วยการบริหารจัดการ เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนทั้งคนเมืองและคนชนบทอย่างเท่าเทียมกัน (บุญทัน ดอกไธสง, ๒๕๕๓) ซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงอำนาจรัฐ และตรวจสอบอำนาจรัฐควบคู่กับการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ กลายเป็นกลไกย่อยๆ ที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล อำนาจที่แท้จริงทุกระบบอยู่ภายใต้ อำนาจความต้องการของประชาชน

นโยบายประชารัฐของรัฐบาล หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ใช้ให้เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาตั้งแต่จากระดับท้องถิ่นขึ้นมา โดยมุ่งเน้นให้มีความร่วมมือกันระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ, เอกชน และประชาชน ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต สร้างโอกาส สร้างอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย โครงการประชารัฐทำให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และมีความยั่งยืน ซึ่งจะมีชุมชนเป็นตัวดำเนินการหลักในการขับเคลื่อน เพราะคนในท้องถิ่นเองนั้นย่อมรู้ว่าชุมชนของตนเองยังขาดอะไร และต้องการอะไร ทำให้ได้รับประโยชน์ตามความต้องการและทั่วถึงในชุมชนชายแดน

ด้วยเหตุปัญหาและความสำคัญเบื้องต้นผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา การพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อวิเคราะห์หลักธรรมสำหรับพัฒนาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา สามารถนำไปจัดทำเป็นแนวทางสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

^๔ ธนากร คงขำและสุรพล ราชภัณฑารักษ์, “บทบาทของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๖๔”, วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๖) : ๒๑๔-๒๔๒.

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์หลักกรรมสำหรับพัฒนาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ บทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ วิเคราะห์หลักกรรมสำหรับพัฒนาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการพัฒนาบทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัย การพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจวางหลักในการศึกษาไว้ ดังนี้

๑. บทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติ ๑. งานก่อสร้างเส้นทางคมนาคม ๒. งานจัดหาน้ำกินน้ำใช้ ๓. งานพัฒนาช่วยเหลือประชาชน ๔. งานเกษตรผสมผสาน^๕

๒. วิเคราะห์หลักกรรมสำหรับพัฒนาบทบาทกองทัพไทย หลักอุปทานิยม ๗ ๑. การประชุมอย่างต่อเนื่อง ๒. องค์กรประชุมครบ ๓. การจัดทำมติร่วมกัน ๔. การให้การยอมรับประธานและผู้อาวุโส ๕. การไม่ใช้กำลังควบคุม ๖. ให้ความเคารพต่อองค์ความรู้ สถานที่ และทรัพยากร ๗. การให้ความร่วมมือสร้างภูมิคุ้มกันชุมชน^๖

๓. แนวทางการพัฒนาบทบาทกองทัพไทย ๑. รูปแบบความพอประมาณ ๒. รูปแบบมีเหตุผล ๓. รูปแบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี^๗

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่

๑. พื้นที่ต้นแบบ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

^๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา, แผนปฏิบัติราชการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗, (กรุงเทพมหานคร : หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา, ๒๕๖๗), หน้า ๑๐

^๖ ที.ม. (ไทย). ๑๐/๖๘/๘๖.

^๗ สุเมธ ตันติเวชกุล, โครงการพัฒนารณศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓.

๒. พื้นที่ที่นำผลการวิจัยไปขยายผล ได้แก่ หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๒๓ จังหวัดเลย
คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คณะผู้วิจัย
ศึกษาการพัฒนาบทบาทของทพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหาร
พัฒนา โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๕ รูปหรือคน
ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน ๗ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๑๖ คน

กลุ่มที่ ๓ พระสงฆ์นักวิชาการ จำนวน ๒ รูป

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

๑.๕.๑ บทบาทของทพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติ หมายถึง
การดำเนินงานของกองทัพบไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานที่ของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วย
บัญชาการทหารพัฒนาทำหน้าที่ในการพัฒนาประเทศในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ๑. งานก่อสร้างเส้นทาง
คมนาคม ๒. งานจัดหาน้ำกินน้ำใช้ ๓. งานพัฒนาช่วยเหลือประชาชน ๔. งานเกษตรผสมผสาน

๑.๕.๑.๑ งานก่อสร้างเส้นทางคมนาคม หมายถึง การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนา
ภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาทำหน้าที่สร้างเส้นทางคมนาคมมาตรฐานสนองตอบความ
ต้องการของประชาชน

๑.๕.๑.๒ งานจัดหาน้ำกินน้ำใช้ หมายถึง การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาภาค ๕
หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาทำหน้าที่สร้างแหล่งน้ำใช้บริโภค เพื่อการเกษตร แก้ปัญหาความต้องการ
แหล่งน้ำ รวมถึงการพัฒนาแหล่งน้ำแก้ปัญหาที่ท่วมพื้นที่ทางการเกษตร

๑.๕.๑.๓ งานพัฒนาช่วยเหลือประชาชน หมายถึง การดำเนินงานของสำนักงาน
พัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาทำหน้าที่สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนรวมกลุ่มกัน
ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของพื้นที่ โดยมีการให้คำปรึกษา แนะนำแนวทาง
และสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ฝึกทักษะอาชีพ พัฒนาทักษะการบริหาร
จัดการ ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการตลาด การบัญชี การเข้าถึงแหล่งเงินทุน

๑.๕.๑.๔ งานเกษตรผสมผสาน หมายถึง การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาภาค ๕
หน่วยบัญชาการทหารพัฒนามุ่งพัฒนาบทบาทสู่ กองทัพที่อยู่เคียงข้างประชาชน โดยให้
ความสำคัญกับการส่งเสริมงานพัฒนาส่งเสริมการเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมุ่ง
สร้างความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในชุมชน

๑.๕.๒ หลักการบริหารนิยธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมสำหรับสนับสนุนงานความมั่นคง
แห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา นำมาปรับใช้ให้เกิดการสร้าง ความมั่นคงแห่งชาติ ได้แก่ การ
ประชุมอย่างต่อเนื่อง องค์กรประชุมครบ การจัดทำมติร่วมกัน การให้การยอมรับประธานและผู้อาวุโส

การไม่ใช้กำลังควบคุม ให้ความเคารพต่อองค์ความรู้ สถานที่ และทรัพยากร การให้ความร่วมมือสร้าง ภูมิคุ้มกันในกลุ่มชน

๑.๕.๒.๑ การประชุมอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การดำเนินของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาให้เป็นไปตามแผนงานโครงการมีการจัดการเชิงข้อมูลเพื่อให้เกิดการประชุมร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับจากการดำเนินโครงการ

๑.๕.๒.๒ องค์ประชุมครบ หมายถึง การดำเนินของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยจัดการประชุมมีผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการและมีผู้เข้าร่วมประชุมครบองค์ประชุม

๑.๕.๒.๓ การจัดทำมติร่วมกัน หมายถึง การดำเนินของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังร่วมแสดงความคิดเห็นพร้อมกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน

๑.๕.๒.๔ การให้การยอมรับประธานและผู้อาวุโส หมายถึง การดำเนินของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังข้อเสนอแนะของประธานที่ประชุมรวมไปถึงการแสดงถึงการยอมรับประธานที่ประชุม

๑.๕.๒.๕ การไม่ใช้กำลังควบคุม หมายถึง การดำเนินของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอแนะใช้สิทธิเสรีภาพ ความเคารพ ความเท่าเทียม นำเสนอข้อมูลที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๑.๕.๒.๖ ให้ความเคารพต่อองค์ความรู้ สถานที่ และทรัพยากร หมายถึง การดำเนินของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยผู้เข้าร่วมประชุมนำเสนอวิธีปฏิบัติต่อ สถานที่และทรัพยากรเมื่อดำเนินโครงการโดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ

๑.๕.๒.๗ การให้ความร่วมมือสร้างภูมิคุ้มกันในกลุ่มชน หมายถึง การดำเนินของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาการดำเนินโครงการให้เกิดภูมิคุ้มกันกับชุมชนในลักษณะพึ่งพาตนเองและใช้ทรัพยากรในชุมชนดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๕.๓ แนวทางการพัฒนาบทบาทกองทัพไทย หมายถึง การดำเนินงานของกองทัพไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานที่ของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา มุ่งมั่นพัฒนาการดำเนินกิจกรรมอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑.รูปแบบความพอประมาณ ๒. รูปแบบมีเหตุผล ๓. รูปแบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

๑.๕.๓.๑ รูปแบบความพอประมาณ หมายถึง เน้นการใช้อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการสูญเสีย ขยะ มลพิษ ส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการที่จำเป็น ตอบสนองความต้องการของชุมชน หลีกเลี่ยงการผลิตที่เกินความต้องการ ลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร สนับสนุนการบริโภคอย่างมีสติ เลือกซื้อสินค้าที่จำเป็น เหมาะสมกับกำลังทรัพย์ ลดการซื้อของฟุ่มเฟือย สนับสนุนสินค้าท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๕.๓.๒ รูปแบบมีเหตุผล หมายถึง วิเคราะห์ ประเมินผล วางแผนงานอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลลัพธ์ ความคุ้มค่า ใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด เลือกใช้

เทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดการใช้พลังงาน ลดมลพิษ ส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาทักษะ ความรู้ให้กับบุคลากร ประชาชนในชุมชน เพื่อตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล

๑.๕.๓.๓ รูปแบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนพึ่งพาตนเอง พัฒนาทักษะอาชีพ สร้างรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายร่วมมือกันพัฒนา แก้ปัญหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปลูกฝังจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ร่วมดูแลรักษา ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทของทัฟไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

๑.๗.๒ ทำให้ผลการวิเคราะห์หลักธรรมสำหรับพัฒนาบทบาทของทัฟไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาทราบ

๑.๗.๓ ได้แนวทางการพัฒนาบทบาทของทัฟไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

๑.๗.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทบาทของทัฟไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดการสร้างความมั่นคงแห่งชาติ
- ๒.๓ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒.๔ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- ๒.๕ หลักการบริหารนิยธรรม ๗
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเป็นแนวคิดที่มีจุดเริ่มต้นของ การทำให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรืองขึ้น ดังนั้น การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ได้แก่ ที่มาของการพัฒนา ความหมายของการพัฒนา แนวคิดหลักเกี่ยวกับการพัฒนา และทฤษฎีการพัฒนา ดังนี้

๒.๑.๑ ที่มาของการพัฒนา

คำว่า การพัฒนา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Development” เกิดขึ้นและนำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้นำมาใช้เรียกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานคนและสัตว์มาเป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ อาชีพของคนในสังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนจากเพื่อการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้าที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมือง สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น^๑ นอกจากนี้โดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีข้อยกเว้นที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้

---

^๑อมร รักษาสัตย์ และชัตติยา กรรณสูต, **ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ**, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๒-๘.

หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อยเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้อง “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่มรวมทั้งมี “การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” หรือ “การจัดระเบียบภายในกลุ่ม” ซึ่งอาจเรียกว่า การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุข และในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อ ประสานงาน การต่อสู้หรือการทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ “ได้มีวิวัฒนาการตลอดมาโดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศอาจเรียกว่า “นักบริหาร” หรือ “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหารแต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่า นักพัฒนาและการพัฒนาตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาได้ “ที่ใดมีกลุ่มที่นั่นย่อมมีการพัฒนา” ในมุมมองของนักพัฒนาในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนั้นไม่ซับซ้อนและจำนวนประชากรไม่มากต่อมาเมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำและผู้ตาม คือ ประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติได้ใช้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (folk wisdom) และการลองผิดลองถูก (trial and error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการประกอบอาชีพเมื่อกกลุ่มมีขนาดใหญ่และมั่นคงเป็นประเทศ ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมากบางส่วนเสื่อมสลาย ถูกทำลาย และสิ้นสภาพไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้นำ และผู้ตามหรือประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นำวิชาความรู้ที่เป็นศาสตร์ (science) หรือความรู้ที่เป็นระบบข้อมูลข่าว และเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นจำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้น^๒ เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศเพื่อเร่งปริมาณและเวลาในการทำงานและการผลิต เป็นต้นเหล่านี้ ทำให้ผู้นำประเทศต้องค้นหาแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อเอาชนะธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติน้อยลง หรือไม่ต้องอยู่อิทธิพลของธรรมชาติตัวอย่างเช่น เดิมมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ต่อมามนุษย์มีวิชาความรู้มีความสามารถ และมีเทคโนโลยีสูงขึ้น และยังนำธรรมชาติไปใช้ประโยชน์มากขึ้น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (human component) ถือว่าเป็นการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างผลผลิตใหม่ (innovation) เพื่อนำมาใช้แทนสิ่งที่ธรรมชาติ สร้างขึ้น (natural component) หรือใช้แทนทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) ที่นับวันจะลดน้อยลง ที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นวิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของ

^๒ เสรี พงศ์พิศ, แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗.

การพัฒนาของมนุษย์ที่ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจาก หนึ่ง การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ และวิวัฒนาการมาเป็น สอง การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติจากนั้น จึงเป็น สาม การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้ และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (better change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (better speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (better life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ

๒.๑.๒ ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา (Development) ซึ่งพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้แปล คำว่า “การ” หมายถึง งาน สิ่งหรือเรื่องที่ทำ และแปลคำว่า “พัฒนา” หมายถึง ทำให้เจริญ “การพัฒนา” จึงหมายถึง “การทำให้เจริญ” ซึ่งอาจจะอธิบายความหมายแบบกว้าง ๆ ได้ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น^๓ การพัฒนา (Development) หมายถึง การสร้างสรรค์ ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (Change for the Better)^๔ การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าหรือการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของการพัฒนาตามที่ได้กำหนดคุณค่าไว้ และได้สรุปความหมาย คำว่า การพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ไว้ดังนี้ ๑) การพัฒนา คือ สภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่งๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวม ประชาชาติสูงถึงร้อยละ ๕-๗ ต่อปีและสามารถรักษาระดับนี้ไว้ได้เป็นสภาวะที่ประชาชนมีความอยู่ ดีกินดี ๒) การพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวล รวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้ระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคล ของประเทศสูงขึ้นและประชาชนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ๓) การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการว่าจ้างงานที่ได้วางแผน แล้วเพื่อลดสัดส่วนของภาคเกษตรกรรม ในขณะที่เพิ่มสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและการบริหาร ๔) การพัฒนา คือ การสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จได้ด้วยการลดหรือขจัดความยากจน ความไม่เท่าเทียมกันและ การว่างงานในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญเติบโต ๕) การพัฒนาคือกระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงในด้าน โครงสร้างทางสังคม ทำที่ของประชาชน สถาบันต่าง ๆ ของชาติการเร่งรัดความเจริญเติบโต การลด ความไม่เท่าเทียม และขจัดความยากจน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบ และมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ ในสังคมภายในทั้งระบบ เป็นก้าวออก จากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกนึกคิด ๖) การพัฒนา คือ การสร้างความทันสมัย กล่าวคือ การที่คนในสังคมมีเหตุมีผล มี ทศนคติและความคิดที่ไม่มุงมาย มีวินัยทางสังคม มีการคิดและวางแผนการพัฒนา มีความเท่าเทียม กันทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การเพิ่มมาตรฐานการดำรงชีวิต การ ปรับปรุง

^๓สุมิตร สุวรรณ, รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐.

^๔สุเทพ เชาวลิต, หลักการพัฒนาชุมชน, (ขอนแก่น : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๑

สถาบันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่น มีเอกราชและมีประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน^๕ การพัฒนาตรงกับคำว่า “ภาวนา” ซึ่งหมายถึง การทำให้เจริญอกงาม (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development) หาก พิจารณาจากรากศัพท์ คำว่า พัฒนา มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนฺ หรือ วัฒนา คำนี้หมายถึงความ เจริญก้าวหน้า หรือภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า อายุวัฒนฺ หมายถึง ทำให้อายุยืนนานอันหมาย รวมถึง ความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดีไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน และนอกจากนี้คำว่า วัฒนฺ หมายถึงรกรงรัง ไม่มีระเบียบเลยก็ได้เช่น คำว่า โลกวัฒนฺ โน หมายถึงเป็นคนรกรกโลก เป็นสิ่ง/เป็นคนที่ โลกไม่ต้องการ อย่างไรก็ตาม คำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่า และตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อมๆกัน ๔ ทาง คือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้าน ปัญญา นอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการ เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง รักษา สิ่งที่ดีให้คงอยู่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟู และปรับปรุงทั้งตนเอง และสังคมรอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นส่วนสำคัญ^๖ พัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^๗ การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ และได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วย สภาวะการพัฒนามีลักษณะ สามาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ เช่น ความบีบคั้น ทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่^๘ “การพัฒนา” หมายถึง การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีการกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม และการพัฒนา นั้นอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์ก็ได้^๙ การพัฒนาเป็นเครื่องรักษาชีวิตทุกชนิด ให้อยู่ได้ชีวิตของคนอยู่ได้ด้วยการพัฒนา การพัฒนา คือ การคุ้มครองการเปลี่ยนแปลงให้อยู่ใน สถานที่เหมาะสมประการหนึ่ง เป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่เราต้องการให้เกิดขึ้นในปริมาณที่เพียงพอ อีกประการหนึ่ง คนเราย่อมอยู่กับความเปลี่ยนแปลง หน้าที่ของมนุษย์จะต้องควบคุมการเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสม

^๕ เกื้อ วงศ์บุญสิน, **ประชากรกับการพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒-๒๓.

^๖ จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

^๗ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : ส.ส.น.ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

^๘ ทิตยา สุวรรณชฎ, **“สังคมวิทยา”**, ใน **วิทยาศาสตร์สังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

เรียกว่า สร้างความเจริญ ถ้าเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมาะสมก็เป็นความเสื่อมการพัฒนาจึงเป็น ลักษณะ การคุ้มครองความเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสมตามที่เราต้องการและเป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดี งามที่เรา ต้องการที่ยังไม่มีให้มีขึ้นในลักษณะที่เหมาะสม^{๑๐} พัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรือง ขึ้น ใช้ได้ทั้งการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนา ประเทศ การพัฒนา สติปัญญา และการพัฒนาจิต เป็นต้น แต่ศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงที่ใช้ในการพัฒนาจิตนั้น ท่านใช้คำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้มีการทำให้เกิดขึ้น ทำให้เจริญ การ อบรมการบำเพ็ญ เช่น คำ ว่า สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือบำเพ็ญสมาธิและคำว่า วิปัสสนาภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือการบำเพ็ญวิปัสสนา^{๑๑} การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดีความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจ และความสงบสันติซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการ ของ ร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจ และ การพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็น การพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการ เพิ่ม รายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^{๑๒} การพัฒนาคือการ เปลี่ยนแปลง ที่มีการกำหนดทิศทาง หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่ กำหนดขึ้นจะต้อง เป็นของดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น^{๑๓} การพัฒนา หมายถึง การเคลื่อนย้าย จากความด้อยพัฒนาให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งจะแสวงหาและบรรลุถึงได้อย่างไร แท้จริง โดย วิธีวางแผนเพื่อการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาเป็นการปรับปรุงเงื่อนไขที่ไม่พึง ประารถต่างๆ ใน สังคม^{๑๔} การพัฒนา (Development) คือขบวนการที่ต่อเนื่อง ซึ่งแสดง ความสามารถของมนุษย์ใน การควบคุมการดำรงชีพของเขาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเขาได้รวบรวม แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาว่าต้องมุ่งเน้นไปยัง ๑. ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใน อนาคต ๒. ความสามารถของตัวบุคคลในการช่วยเหลือตนเอง ๓. ความสามารถในการควบคุมตัวเอง^{๑๕} การพัฒนา ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ต้องการทำให้ดีขึ้นตามความคิดของตน กระบวนการนั้นจะไม่ใช้สภาวะการณ์ใดสภาวะการณ์หนึ่งกระบวนการจะ อ้างอิงถึงค่านิยมต่างๆ เป็น

^{๑๐}พระธรรมญาณมุนี (วราณ มุนฺเณ) , วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร : การแสวงหาเส้นทาง การ พัฒนา ชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : การประชุมพระสังฆาธิการ กรมการศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๕๖.

^{๑๑}พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฺวณฺโณ), การพัฒนาจิต, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^{๑๒}วิทยาการ เชียงกูล, การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ฉบับแกระ, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๑๓}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๑.

^{๑๔}อมร รักษาสัตย์และชัตติยา กรรณสูต, ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การชายและซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๑๑๑.

^{๑๕}R. Constantino, , “The Challenge of the Churches”, Paper Presented During the First Gregorio Applica Lecture on Nationalism Manila Philippines, (May 18, 1984), p. 112.

พื้นฐาน และค่านิยมต่างๆ นั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา^{๑๖} การพัฒนา คือรูปแบบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแนวทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้จะช่วยปรับปรุงโครงสร้าง องค์กรทางสังคมดีขึ้น^{๑๗} การพัฒนา เป็นการมีเป้าหมายที่ถูกต้อง ซึ่งมีความสำคัญมากและ เป็นสิ่งจำเป็นจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นหนทางเพิ่มขึ้นที่มีค่า^{๑๘} การพัฒนาเป็นการเจริญขึ้นของระดับ องค์กรทางสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการท ายรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมแบบเก่า และ การเปลี่ยนแปลงจะเริ่มจากการจัดระบบในส่วนบนขององค์กรแล้วแผ่ขยายซึ่มลงสู่ส่วนล่าง และ ดำเนินเรื่อยไปจนครอบคลุมองค์กรอย่างกลมกลืน^{๑๙}

สรุปได้ว่า การพัฒนาหมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรืองขึ้น ใช้ได้ทั้ง การพัฒนาวัตถุและพัฒนาจิตใจ เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนาประเทศ การพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาจิต เป็นต้น ซึ่งตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อมๆ กัน ๔ ทาง คือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมหรือการพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้าน จิตใจ และการพัฒนาทางด้านปัญญา

๒.๑.๓ แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่ง (A Discourse) ซึ่งได้รับความสนใจจากนักวิชาการอย่างกว้างขวาง โดยมีการศึกษา วิจัย วิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ในหลาย ขณะเดียวกันการ พัฒนาเป็นกระบวนการ (Process) ที่ได้รับ การตีค่าในระดับสูงส่งผลให้สิ่งที่ตรงกันข้ามกับ กระบวน การนี้ไม่ได้รับการตีค่ากลายเป็น “ความด้อยพัฒนา” สิ่งที่ตรงกันข้ามกับแนวคิด “การพัฒนา” ที่อาจมีคุณค่าสูงยิ่งยากที่จะประเมินคุณค่า หลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แต่ เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่ สิ่งที่ตรงข้ามกับความสมัยใหม่จึงได้รับการประเมินค่าในระดับต่ำหรืออาจจะไม่มีความควรแก่การศึกษาและใช้ประโยชน์เลยก็ได้ ซึ่งการพัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตามมีแนวคิดที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑) การพัฒนาเป็นกระบวนการ (Process) การพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ ปัญหา และความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และความ ต้องการของมนุษย์ทุกด้านอย่างเป็นบูรณาการและอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเริ่มต้นตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศชาติในที่สุด

^{๑๖}R.P. Misra, and M. Jonjo, (ed.), *The Changing Perspective of Development Problems In Misra*, (Hong Kong: Maruzen Investment Hong Kong, 1981), p.111.

^{๑๗}M. Roger, Everette and J. Burdge Rabel, *Social Change In Rural Societies*, (New Jersey: Prentice – Hall, 1972), p.23.

^{๑๘}P. Freire, *Education : The Practice of Freedom*, (London: Writers and Readers Publishing Cooperative, 1972), p.110.

^{๑๙}W. Riggs, Fred *Modernization and Political Problems : Some Developmental Prerequisites Development Nations : Guest for A Model (Beling and Toten)*, (New York: Van Nostran Reinhold, 1970), p.110.

๒) การพัฒนาเป็นวิธีการ (Method) การพัฒนาประกอบด้วยวิธีการในการจัดการ ระบบ ทรัพยากรต่างๆ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง วิธีการพัฒนานี้รวมเอาการสร้างองค์การพัฒนา และเสริมสร้างทักษะและความรู้ของประชาชนใน สังคมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละท้องถิ่น

๓) การพัฒนาคือการเคลื่อนไหว (Movement) การพัฒนามีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งอยู่กับการพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในการแสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหาความต้องการรวมตัวและตระหนักถึงปัญหาความต้องการพื้นฐานร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันคิดและแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ขณะเดียวกันการพัฒนามีความจำเป็นที่จะให้กลุ่มบุคคลภายใต้โครงการพัฒนาต่างๆ เข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตนรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มบุคคลจะต้องมีการ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นและทัศนคติไปในทางก้าวหน้าและสร้างสรรค์และ พัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้วย

๔) การพัฒนาคือการจัดทำโครงการหรือโปรแกรม (Project or Program) โครงการหรือโปรแกรม เป็นการปฏิบัติการอย่างหนึ่งของการพัฒนาสังคม โครงการพัฒนาต่างๆ ทำให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นจริงขึ้นมาได้ โครงการพัฒนาที่ได้รับผลสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาประกอบด้วย บุคคลทุกระดับชั้น นับตั้งแต่กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านต่างๆ จนถึงกลุ่มรักษาความสะอาดและรักษาความสงบเรียบร้อยในองค์กร ๕) การพัฒนาคือการให้โอกาส (Opportunity) การให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนา ชีวิต สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่ง ที่จำเป็น คนที่จะได้รับโอกาสมากยิ่งขึ้น คือคนยากจน หรือ คนด้อยโอกาส ยิ่งด้อยโอกาสมากที่สุดยิ่งควรได้รับโอกาสมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยในการได้รับสิทธิ มากขึ้นในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) และการพัฒนาคุณภาพของคน^{๒๐}

๒.๑.๔ ทฤษฎีการพัฒนา

๒.๑.๔.๑ ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)

ความทันสมัย (Modernization) เป็นแนวคิดที่สลับซับซ้อนมากอย่างหนึ่ง และไม่อาจจะศึกษาได้จากเพียงแห่งใดแห่งหนึ่ง และความทันสมัยเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมจากนักวิชาการหลายสาขา ขณะเดียวกันก็ได้กลายเป็นเป้าหมายของการพัฒนาประเทศของประเทศ กำลังพัฒนาด้วยเช่นกัน ในยุคแรกของการพัฒนา ความทันสมัยได้รับการตีค่าในระดับเดียวกับความเป็นตะวันตก (Westernization) หรือความเป็นอเมริกัน (Americanization) ดังนั้น การพัฒนาที่มุ่งเรียนวิถีชีวิตแบบอเมริกันหรือแบบยุโรปตะวันตกซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีความรุ่งเรืองทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจการเมือง และตรงกับความนิยมความทันสมัยของ Wilbert E. Moore ว่าความทันสมัย

^{๒๐}ชัยรัตน์ เจริญสินโอสถ, วาทกรรมการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : วิชาษา, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

หมายรวมเอาการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างของสังคมตามประเพณีไปเป็นแบบสังคมที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้สัมพันธ์ สอดคล้องกับองค์กรทางสังคมซึ่งเป็นลักษณะของชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเมือง

หลักการของทฤษฎีความทันสมัย

การพัฒนาให้ทันสมัยต้องดำเนินการไปพร้อมกันอย่างน้อยใน ๓ เรื่องใหญ่ คือ

๑) ความทันสมัยทางเศรษฐกิจ (Economic Modernization) หมายถึง การที่ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากแบบการผลิต การจำหน่ายและการบริโภคตามประเพณีดั้งเดิมไปสู่ระบบการผลิตที่ใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม โดยมีการพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความทันสมัยทางเศรษฐกิจสัมพันธ์ กับความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีการเน้นการบริโภคของมวลชนและการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชาติในระดับสูงขึ้น รวมทั้งการกำจัดความยากจน ความทันสมัยทางเศรษฐกิจและรายการเพิ่มผลผลิตซึ่งจะช่วยให้สังคมพัฒนาตามไปด้วย

๒) ความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Modernization) รวมเอาความทันสมัยของระบบเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางสังคม และความเป็นประชาธิปไตยในสังคมการเมือง และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระบบการศึกษา เป็นต้น^{๒๑}

Dube กล่าวว่า ความทันสมัยทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขอบเขตของวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ระบียบ สังคมตามแบบอย่างประเพณีหรือกึ่งประเพณีเปลี่ยนแปลงไปสู่ความพึงพอใจ โดยเทคโนโลยีสัมพันธ์ กับโครงสร้างทางสังคมและสัมพันธ์กับค่านิยมและบรรทัดฐานต่างๆ ในสังคม ความทันสมัยทางวัฒนธรรมเป็นความพยายามที่จะปรับตัวเข้ากับกระแสนิยม สมัยนิยม (Fashions) ศิลปะ และวิถีชีวิต ซึ่งเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย (Popularism) ในช่วงขณะนั้นๆ ความทันสมัยทางวัฒนธรรมนั้นอาจจะไม่ใช่ สิ่งที่ดีหรือมีคุณค่าอย่างแท้จริงก็ได้ และอาจเป็นสาเหตุของความทุกข์ทรมานของมนุษย์ก็ได้ ความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรมอาจจะรวมถึงการปฏิรูประบอบราชการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิรูปกฎหมายการพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการแสดงความสามารถ และการแข่งขันอย่างยุติธรรม การเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายทางสังคม (Social Mobility) โดยอิสระ การกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ระดับท้องถิ่น การสร้างหน่วยงานที่เป็นที่เชื่อถือได้ของประชาชน^{๒๒}

๓) ความทันสมัยทางจิตวิทยา (Psychological Modernization) มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตวิทยาของมนุษย์ โดยมีความสัมพันธ์ กับทัศนคติ บุคลิกภาพ ประสิทธิภาพ และคุณสมบัติประจำตัวของมนุษย์ ดังนั้น ความทันสมัยทางจิตวิทยา จึงหมายถึงบุคคลที่ทันสมัย คือ

^{๒๑}E. More, Wilbert, *The Impact of Industry*, (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1965), p.44.

^{๒๒}S.C. Dube, *Modernization and Its Adaptive Demands on Indian Society* in M.S. Gore, I.P. Desai and Suma Chitnis (eds), *The Papers in Sociology of Education in Indian*, (New Delhi : National Council of Educational Research and Training, 1967), p.56.

บุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เปลี่ยนแปลงวิธีการคิด ความรู้สึกและการกระทำบางอย่างการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจจะไม่สามารถบรรลุถึงได้ ถ้ายังไม่พัฒนาทัศนคติของบุคคลให้ทันสมัยเสียก่อน

Myrdal Gunner ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่ทันสมัยที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ดี ดังต่อไปนี้

- (๑) ความมีประสิทธิภาพ
- (๒) ความขยัน
- (๓) ความเป็นระเบียบ
- (๔) ความตรงต่อเวลา
- (๕) ความซื่อสัตย์
- (๖) ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ
- (๗) การเตรียมตัวพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง
- (๘) การตื่นตัวต่อสถานการณ์ต่างๆที่กำลังเกิดขึ้นในโลกอย่างมีสติ
- (๙) ความกล้าในการลงทุน
- (๑๐) การรู้จักพึ่งตนเองและการควบคุมตนเอง
- (๑๑) การร่วมมือกับบุคคลอื่น
- (๑๒) ความตั้งใจที่จะหวังผลในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น
- (๑๓) การรู้จักคาดคะเนในเรื่องการค้า การคลัง การผลิตทางธุรกิจการงานต่างๆ

เป็นต้น^{๒๓}

๒.๑.๔.๒ ทฤษฎีการพึ่งพา

ทฤษฎีการพึ่งพามีหลักการสำคัญอยู่ว่าการพัฒนาไม่สามารถถือเป็นเกณฑ์ได้ โดยการพัฒนาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งพาอาศัยกันและกันเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในทุกระดับ ความเจริญทางเศรษฐกิจจะมั่นคงยั่งยืนได้ต้องอาศัยการพัฒนาสังคม การเมืองและวัฒนธรรมให้มั่นคงยั่งยืนด้วยในโลกปัจจุบันการพึ่งพาอาศัยกันและกันเป็นสิ่งสำคัญมาก การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติในที่แห่งหนึ่งจำเป็นต้องได้รับการทดแทนจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในที่อีกแห่งหนึ่ง ความยากจนในที่แห่งหนึ่งจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้ที่ร่ำรวยจากที่แห่งหนึ่งสาระสำคัญของทฤษฎีนี้ มีดังนี้

- (๑) ประเทศพัฒนาแล้วมีบทบาทเป็นศูนย์กลางหรือเป็นประเทศแม่ประเทศกำลังพัฒนาอยู่ในฐานะประเทศบริวารที่ต้องพึ่งพิงหรือขึ้นอยู่กับประเทศศูนย์กลางประเทศศูนย์กลางมีบทบาทครอบงำประเทศบริวารด้วยการดึงเอาทรัพยากรธรรมชาติไปจากประเทศบริวาร ตลอดจนเข้าไปผูกขาดกิจการธุรกิจบางอย่างในรูปของบริษัทข้ามชาติ และควบคุมด้านเงินทุนโดยการให้กู้และให้ความช่วยเหลือต่างๆ โดยมีเงื่อนไขผูกติดกับข้อผูกมัดที่ต้องพึ่งพา ประเทศศูนย์กลาง

^{๒๓}G. Myrdal, , *Asian Drama*, (London: Allen Lane, The Penguin Press, 1968), p.147.

(๒) ประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลต่างๆ จากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพึ่งพาปัจจัยทางด้านการผลิต ทำให้ประเทศพัฒนาแล้ว มีอิทธิพลเหนือประเทศกำลังพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนาจึงขาดอิสรภาพในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศ นักธุรกิจผู้ประกอบการในประเทศกำลังพัฒนาต้องพึ่งพาเงินทุนและเทคโนโลยีจากประเทศศูนย์กลางจึงจะสามารถดำเนินธุรกิจได้

(๓) การพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอดเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยความเชื่อดังกล่าว ประเทศกำลังพัฒนาจึงมีการร่วมมือกันกับประเทศพัฒนาแล้วและกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าหรือผลผลิตต่างๆ และเพื่อให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทางด้านต่างๆ เช่น ทางด้านนโยบายภาษีสินค้า และเทคนิคทางด้านวิ วิชาการต่างๆ เพื่อช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถดำเนินการพัฒนาตามโครงการต่างๆ ได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศตามทฤษฎี นี้กำลังถูกวิจารณ์อย่างหนัก กล่าวคือหากยึดเอาทฤษฎีการพึ่งพาเป็นกรอบสำหรับการพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะเป็นเพียงเมืองขึ้นของประเทศพัฒนาแล้วโดยทางพฤตินัย ดังนั้น ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะต้องหยุดพึ่งพาประเทศภายนอกรวมทั้งการพึ่งพาการจำหน่ายสินค้าโดยอาศัยตลาดภายนอก แม้กระทั่งระบบการทำงานในประเทศกำลังพัฒนาก็ไม่ควรจะมีการแบ่งงานมากเกินไป เพราะจะทำให้เกิดการพึ่งพากันสูงมาก ทฤษฎีการพึ่งพาอาจจำเป็นต้องนำมาใช้ในระยะเวลาแรกเท่านั้นแต่ไม่ควรนำมาใช้ในระยะยาว^{๒๔}

๒.๑.๔.๓ ทฤษฎี ความพอใจในความต้องการพื้นฐาน (Theory of Satisfaction of Basic Needs)

การที่ผู้รู้ได้หันมาใช้ วิธีการใหม่ๆ ในการมองปัญหา ประกอบกับแนวคิดในเรื่องทฤษฎีพึ่งพาทำให้ กรอบการพิจารณาและการอ้างอิงของทฤษฎี การพัฒนาแบบเดิมถูกวิพากษ์ วิจารณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความคิดเกี่ยวกับความเจริญเติบโต แนวความคิดเกี่ยวกับการทำให้ทันสมัยและการพัฒนาแบบเก่าที่เริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ.1960 โดยผู้สนใจในเรื่องการพัฒนาได้หันมาให้ความสำคัญกับความพอใจเรื่องความต้องการพื้นฐานตามแนวทางของจาซอบ ไวเนอร์ (Jacob Viner) เกี่ยวกับวิธีการที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ (Humanitarian approach) ซึ่งถูกปฏิเสธมาแล้วเมื่อ ๒๐ ปีก่อนเพราะไม่มีใครเชื่อว่าจะเป็นไปได้

แนวความคิดในเรื่องความต้องการพื้นฐานนี้ ถือว่าเป็นกลยุทธ์ มากกว่าที่จะเป็นวิธีการวิเคราะห์แนวความคิดนี้จะตีความหมายข้อมูลที่มาได้ในแนวทางที่แตกต่างไปจากวิธี ที่เคยทำมาก่อนและเป็นแนวความคิดที่ เกิดวิพากษ์ตัวเอง (Self-criticism) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การแรงงานระหว่างประเทศและธนาคารโลก แนวความคิดนี้เป็นรูปร่างขึ้นมาได้โดยความพยายามของผู้รู้กลุ่มหนึ่ง ซึ่งประชุมกันที่เมืองโคโคยอค (Cocoyoc) ในประเทศเม็กซิโก ในปี ค.ศ.๑๙๗๔ โดยถือว่าเป็นโครงการหนึ่งของกลยุทธ์ ในการพัฒนาแบบดั้งเดิม จากประสบการณ์

^{๒๔}จางันค์ อติวัฒน์สิทธิ์, ประวัติ แนวความคิดทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕),

หลายปีในการทำงานตามโครงการดังกล่าว ทำให้เกิดความแน่ใจว่ากระบวนการทางเศรษฐกิจที่ใช้ อยู่ นั้นนั้น มีอาจทำให้ประเทศโลกที่สามสามารถพัฒนาให้ทันประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายได้ จากความแน่ใจดังกล่าวขององค์การระหว่างประเทศได้นำไปสู่การยอมรับว่า ไม่มีทางที่จะอุดช่องว่างระหว่างความร่ำรวยกับความยากจนได้ จึงควรลดวัตถุประสงค์ลงมาสู่ ระดับที่ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ที่ยากจนพอมีปัจจัยทางวัตถุที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตก่อน ดังนั้น กลยุทธ์ ใหม่จึงมุ่งสู่ความพอใจในความต้องการพื้นฐาน ทั้งนี้ เพราะกลไกการตลาดที่มีอยู่นั้นสนองตอบเฉพาะความต้องการที่ได้มาจากการมีอำนาจซื้อเท่านั้น ไม่ได้สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ประกอบด้วย อาหาร สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การศึกษา สภาพการทำงาน และความมั่นคงทางสังคม กลยุทธ์ของการพัฒนา ดังกล่าวช่วยให้มีความสำนึกถึงสิทธิพื้นฐานของ มนุษย์อันสอดคล้องกับหลักแห่งความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์และช่วยให้มีผลในแง่สร้างสรรค์อีกหลายๆ อย่างที่ถูกมองข้ามไปบ่อยๆ ตามความเห็นของผู้ สนับสนุนแล้ว กลยุทธ์ นี้ไม่จำกัดตัวเองอยู่ ที่การแก้ไขบางส่วนเท่านั้น เช่น ถ้ามาตรการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอยู่ที่โครงการช่วยเหลือประชากรส่วนที่ยากจนที่สุด การช่วยเหลือควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชากรที่เกี่ยวข้องด้วย โดยให้เขาได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่มุ่งถึงความพอใจในความต้องการพื้นฐาน ผู้รู้ส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการลดความจำเป็นพื้นฐานนี้จะต้องไม่เป็นที่เข้าใจอย่างอิสระแยกจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบพึ่งพา หากจะมีการนำ เอาไปใช้จริงๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ถ้าใช้ กลยุทธ์ ใหม่นี้เป็นทางเลือกเพื่อใช้แทนระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศแบบใหม่ (New International Economic Order) ซึ่งเรียกร้องให้มีโดยประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้นหรืออาจเปลี่ยนเป็นศูนย์บริการระหว่างประเทศของผู้ยากจน (International Care Service for the Poor) การกระทำดังกล่าวอาจแก้ปัญหาความยากจนไปได้ แต่จะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใดนั้นยังเป็นปัญหาที่ยากที่จะบอกได้ เพราะกลยุทธ์ อันนี้มีได้กล่าวถึงปัญหาหรือสาเหตุ ตลอดจนแนวทางแก้ไขในเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์ยาก การแสวงหาประโยชน์และความแปลกแยก (Alienation) ต่างๆทั้งหลายทั้งมวลที่มีอยู่ ดังนั้น กลยุทธ์ ความต้องการพื้นฐานจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ ทั้งหมดที่จะนำมาใช้ ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและความเป็นธรรมระหว่างมนุษย์ในประเทศต่างๆ ในโลกนี้ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่ของการแบ่งปันทรัพยากร เทคโนโลยี และผลผลิตทั้งหมด^{๒๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นการเพิ่มประสิทธิ ภาพของสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีทั้งในระบบความเป็นอยู่ของคนในสังคม ค่านิยมและการกระจายโอกาสที่ดีของบุคคล การพัฒนาสังคมจึงเป็นการปรับปรุงภาวะความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น โดยยึดหลักความร่วมมือของรัฐและประชาชน ให้ประชาชนเกิดความริเริ่ม วางแผนและลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองใช้ ทรัพยากรในสังคมให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด

^{๒๕}จิตรกร โพธิ์งาม, ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.lecture.cs.buu.ac.th>, [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๗].

๒.๒ แนวคิดการสร้างความมั่นคงแห่งชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงแห่งชาติในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาในหัวข้อเกี่ยวกับความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ องค์ประกอบของความมั่นคงแห่งชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ^{๒๖} (National Security)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในการอธิบาย ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติไว้อย่างชัดเจนในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของ ทหารรักษาพระองค์ เมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๔ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ความว่า “...ประเทศชาตินั้น ประกอบด้วย ผืนแผ่นดินกับประชาชน และผืนแผ่นดิน นั้น เป็นที่เกิด ที่อาศัย ที่อำนวยความสะดวก สุข ความมั่นคง ร่มเย็นแก่ประชาชน ให้สามารถรวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติได้ ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศจึงมีได้อยู่ที่การปกป้องรักษาผืนแผ่นดินไว้ ด้วยแสนยานุภาพแต่เพียงอย่างเดียว หากจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความวัฒนาผาสุก ปราศจาก ทุกข์ยากเช็ดด้วย ...”

“ความมั่นคงแห่งชาติ คือ การทรงตัวอยู่อย่างแน่นหนาถาวร ดำรงเอกราช มีเสรีภาพแห่งชาติ มีความสงบสุข ภายในประเทศ มีความแน่นอนในชีวิต และเศรษฐกิจของพลเมือง คาดหมายรายได้ของรัฐได้ ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง ค่าของเงินตรามีเสถียรภาพ รัฐไม่ต้องประสบความยุ่งยาก ไร้สาระสลาย ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ง่าย ประชาชนพลเมืองรู้สึกมีความปลอดภัย มีความหวังและความไว้วางใจ ในอนาคต และยังไว้วางใจต่อไปอีกว่า ถึงแม้ความผันผวนหรือ เหตุร้าย อันใดจะเกิดขึ้นมารัฐสามารถจะต่อสู้หรือป้องกันได้และได้จำแนกความมั่นคงแห่งชาติ ออกเป็น ๔ ด้านตามลักษณะของภารกิจที่ชาติจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของชาติคือ ความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง ความมั่นคงแห่งชาติด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงแห่งชาติด้านสังคม จิตวิทยา ความมั่นคงแห่งชาติด้านทหาร

ความมั่นคงแห่งชาติของประเทศในลักษณะของรูปธรรม ประกอบด้วยชาติ (Nation) เป็นศัพท์ ที่เน้นถึงคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีเชื้อสายเดียวกัน มีความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด และมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน อยู่ในรัฐเดียวกัน ภายใต้ประมุขของรัฐ คนเดียวกันรัฐ (State) คือ ชาติที่มีการจัดเป็นรูปองค์กรอิสระขึ้นเป็นประเทศ (Country) เป็นศัพท์ที่เน้น ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง การมีดินแดนอันเป็นที่รวมของชนชาติของรัฐ หรือเป็นที่รวมของสังคมขนาดใหญ่ สังคม (Society) เป็นศัพท์ที่เน้น ถึงสภาพความเป็นอยู่ของหมู่คนที่คบค้าสมาคมอยู่ ดังนั้น เมื่อ กล่าวถึงความมั่นคงแห่งชาติ จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นความมั่นคงของสังคมก็ได้ดังนั้น องค์ประกอบของ ชาติในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ได้แก่ ดินแดน ประชากร รัฐบาล ความมีเอกราช และการรับรอง ของสังคมนานาชาติ

^{๒๖}นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, การบริหารจัดการความมั่นคงไม่ตามแบบร่วมกันระหว่างภาคความมั่นคง ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

ความคิดของนักวิชาการอื่นๆ กล่าวว่า ความมั่นคงของชาติคือความ มั่นคงของแกนทั้งสาม ซึ่งได้แก่ ชาติศาสนา พระมหากษัตริย์แก่นนี้เป็นรากแก้วหรือแก่นแท้ของ ประเทศชาติประสานกันอยู่ในลักษณะของรูปสามเหลี่ยมปิรามิด

สรุปได้ว่า ความมั่นคงแห่งชาติในความหมายใหม่ตามแนวคิดของนักวิชาการ และนักบริหารยุคปัจจุบันมองว่าเป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายกว้างขึ้น ครอบคลุม ถึงปัจจัยทุกๆด้านมากขึ้น โดยไม่มองเฉพาะในความหมายเพียงความอยู่รอด ความปลอดภัยของรัฐ หรือ ความเข้มแข็งของชาติของชุมชน และของประชาสังคมในทุกด้าน แต่จะหมายรวมไปถึงนอกประเทศ ด้วย คือความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านด้วยเหตุผลว่า ประเทศไม่สามารถมั่นคงได้ด้วยตนเองโดยลำพังหากเพื่อนบ้านยังไม่มั่นคง แนวคิดในลักษณะองค์รวมนี้เรียกว่า ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือ ความมั่นคงเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ (Comprehensive National Security)

๒.๒.๒ องค์ประกอบของความมั่นคงแห่งชาติ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ปัจจัยพื้นฐานของพลังอำนาจ แห่งชาติเป็นองค์ประกอบหลักของความมั่นคงแห่งชาติหรือเป็น ชีตความสามารถที่จะทำให้ ประเทศนั้นๆ มีความมั่นคง ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบหลักใหญ่ ๆ อันได้แก่ องค์ประกอบด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การป้องกัน ประเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้แบ่ง องค์ประกอบความ มั่นคงออกเป็น ๘ ด้าน โดยเพิ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติ และ ด้านการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารสาธารณะ) ดังนี้^{๒๗}

๑. ความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง หมายถึง การที่ประเทศมีระบบการเมืองที่มี เสถียรภาพอยู่บริหารประเทศได้ครบตามวาระ มีคณะรัฐบาลที่มีคุณภาพ มี คุณธรรม มีความเสียสละ และมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง บริหารงานด้วยความสะอาดโปร่งใส ได้รับความ เลื่อมใสและไว้วางใจจากประชาชน ตลอดจนกำหนด นโยบายที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า สังคมมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคีเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้ประชาชนในชาติ มีความอยู่ดีกินดี มีสิ่งบริการและอำนวยความสะดวกอย่าง ครบ ครั้น มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความสามารถในการรักษา กฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ภายในประเทศให้ประชาชนใน ชาติได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการต่างประเทศจะต้องมีรัฐบาลที่มี ความสามารถทางการทูต นำพาให้ประเทศสามารถแข่งขันกับ นานาประเทศได้ในด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อนำผลประโยชน์และเงินตราเข้าประเทศ และนำพา ประเทศให้พ้น จากภัยคุกคามในด้านต่างๆ นอกจากนี้ จะต้องมีส่วนนำที่มีความรู้ ความสามารถ มี ประสบการณ์มีความซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีวิสัยทัศน์ที่ กว้างไกล สามารถรู้ เท้าทันเหตุการณ์ต่างๆ ของ โลกที่เปลี่ยนแปลงไปและปรับตัวเพื่อรองรับสถานการณ์ใหม่ๆ ในการที่จะรักษาผลประโยชน์ของ ชาติไว้ได้

^{๒๗}เจษฎา มีบุญลือ, ความมั่นคงแห่งชาติ : การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษา ยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓-๒๐.

๒. ความมั่นคงแห่งชาติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ประเทศมีระบบเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก ทั้งเศรษฐกิจภายในประเทศและเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ เศรษฐกิจภายในประเทศ ประเทศจะต้องมี โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เข้ม แข็ง สมบูรณ์ และกระจาย ออกไปทั่วประเทศ เพื่อ เอื้ออำนวยให้แก่การ ประกอบอาชีพต่างๆ ของคนในชาติ ไม่เกิดการ สูญเปล่าทาง เศรษฐกิจและเอื้อประโยชน์ต่อการดึงดูดนักลงทุนจากต่างชาติ ให้นำเงินมาลงทุนใน ประเทศ นอกจากนี้ประเทศจะต้องมีระบบ การเงินและการคลังที่ดี ยึดมั่นในระเบียบวินัย มีความ โปร่งใส กฎหมายและระเบียบต่างๆ จะต้องเอื้อประโยชน์ให้การทำธุรกิจ ของคนในชาติเป็นไปอย่าง ราบรื่น ด้านเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศ รัฐบาลจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ธุรกิจของคน ไทย สามารถแข่งขันกับต่างชาติในเวทีการค้าและการลงทุน ระหว่างประเทศ ช่วยศึกษาและหาตลาดสินค้า ใหม่ๆ ให้นัก ธุรกิจไทยสามารถนำกำไรที่เป็นเงินตราต่างประเทศเข้ามา ภายในประเทศได้อย่าง ต่อเนื่อง การค้าขายและการส่งออกมี การเจริญเติบโต ได้เปรียบดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัด ทำให้มีเงินตราต่างประเทศเพื่อนำไปพัฒนาประเทศให้มีความ เจริญก้าวหน้า

๓. ความมั่นคงแห่งชาติด้านการทหาร (การป้องกันประเทศ) หมายถึง การที่ ประเทศมีความพร้อมทางด้านกำลังพลและกองทัพที่จะสามารถ ป้องกันรักษาเอกราชและอธิปไตย รวมทั้ง ผลประโยชน์อื่นๆ ของชาติ จากการใช้ กำลังทหารของต่างชาติ เข้ามาคุกคาม ดังนั้น ความมั่นคง ทางด้านการทหารนั้นจึง หมายถึง กองทัพจะต้องมีความพร้อมทางด้านกำลังพล และยุทธโศปกรณ์ และจะต้องมีประสิทธิภาพในการที่จะ ป้องกันและตอบโต้ประเทศที่คิดจะใช้กำลังเข้ารุกราน ประเทศเรา นอกจากนี้ กองทัพจะมีความมั่นคงได้จะต้อง มีผู้นำที่เฉลียวฉลาด มีความรู้ความสามารถ มีความเป็น ผู้นำสูง ให้ความสนใจและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของทหารใน กองทัพ มีความรักในวิชาชีพ ยอมสละเวลาและชีวิตเพื่อการพัฒนากองทัพให้มีความทันสมัย และมี ประสิทธิภาพสูงอย่างแท้จริง ให้ความสนใจและเฝ้าติดตามสถานการณ์ต่างๆ ของโลก ของภูมิภาคและ ของประเทศ เพื่อให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ สุดท้าย สำหรับงานข่าวกรอง ของกองทัพ จะต้องมีความพร้อมอยู่ ตลอดเวลา ตลอดจนดำเนินการทางการทูตเพื่อรักษาเอกราช และอธิปไตยของชาติ

๔. ความมั่นคงแห่งชาติด้านสังคม หมายถึง การที่ ประเทศมีสังคมของคนในชาติที่เข้มแข็ง มีความรักและ ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ อยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข คนในชาติมี ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของคนในชาติ ประชาชนมีความ เชื่อ มีค่านิยม มีวัฒนธรรมที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศ และ พัฒนาคุณภาพของประชาชน เช่น มี ความขยัน อดทน ใฝ่ หา ความรู้ มีความรักชาติ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี มี ความสนใจและมี ส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองรัฐบาลคอยสอดส่องสิ่งไม่เที่ยงต่าง ๆ ช่วยเป็นหูเป็นตาให้แก่ รัฐบาล ให้คำแนะนำในทางที่ดีต่อรัฐบาล รู้จักประหยัคอดออม พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อชาติ ไม่มีการเอารัด เอาเปรียบ กันภายในชาติ มีความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หากสังคมของ คนในชาติได้มีลักษณะ ดังกล่าว ก็จะทำให้ชาติพัฒนาไปได้เร็ว เพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกๆ ด้านประเทศใด มีคนที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถสูง จำนวนมาก ประเทศนั้นก็จะมีเจริญก้าวหน้าไป ได้เร็ว

๕. ความมั่นคงแห่งชาติด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี หมายถึง การที่ ประชาชนภายในชาติมีการ คิดค้นด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี เพื่อใช้ในเชิงการค้า และอุตสาหกรรมของประเทศอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อันเป็นการพึ่งพาตนเองในด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและลดการสูญเสียเงินตราของ ประเทศจากการที่ต้องไปซื้อและพึ่งพาเทคโนโลยีของต่างชาติ

๖. ความมั่นคงแห่งชาติด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ประเทศมีพลังงานภายในประเทศ เพียงพอต่อการใช้ ภายในประเทศ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตพลังงานนี้ รวมทั้งพลังงานในรูปของน้ำมัน กระแสไฟฟ้า และวัสดุอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ ของประชาชนภายในชาติและการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม ทุกชนิด หากประเทศขาดพลังงานหรือมีไม่เพียงพอแล้ว จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและเศรษฐกิจ ของชาติ ตลอดจนความอยู่รอดของชาติอีกด้วย ส่วนด้าน สิ่งแวดล้อมนั้น จะมีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในชาติ รวมถึงผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมของโลก และการดึงดูด นักท่องเที่ยวที่จะนำรายได้เข้าประเทศ รัฐบาลจึงจำเป็นต้อง รักษาสมดุลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม รักษา สภาวะแวดล้อมของประเทศให้ประชาชนได้มีอากาศ และน้ำที่ บริสุทธิ์ ไว้เพื่อดำรงชีวิตและเพื่อประกอบอาชีพ มีการรักษา ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่อสภาวะ แวดล้อม รวมถึงสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นมากใน ประเทศด้วย

จากข้อ ๑ - ๖ สามารถสรุปความสำคัญ องค์ประกอบ ของความมั่นคงได้ดังนี้

ความมั่นคงด้านการเมือง เท่ากับ ความเข้มแข็งของระบบการเมือง, การปกครอง

ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ เท่ากับ ความเข้มแข็งของระบบการค้า ความอยู่ดีกินดีของคนในชาติ

ความมั่นคงด้านสังคม เท่ากับ ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมสามารถดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ความผูกพัน ของคนในสังคมและความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคม

ความมั่นคงด้านการทหาร (การป้องกันประเทศ) เท่ากับ ความเข้มแข็งของระบบการป้องกันประเทศทั้งปวง

ความมั่นคงด้าน วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี เท่ากับ ความเข้มแข็งของวิทยาการ อันทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

ความมั่นคงทางด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม เท่ากับ ความเข้มแข็งของพลังงาน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และการใช้ ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าความมั่นคง แห่งชาติหลังยุคสงครามเย็นได้เปลี่ยนแปลงไป และเป็นเรื่องที่มี ความซับซ้อนมากขึ้น การจำแนกองค์ประกอบความมั่นคงที่ เคยกระทำมา ทั้งองค์ประกอบอาจทำให้การพิจารณาไม่ ครอบคลุมในทุกประเด็น ความมั่นคงหลังยุคสงครามเย็นจึงมี ลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic) หรือที่เรียกว่า ความมั่นคง แบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Security) ซึ่งครอบคลุมทั้ง ความมั่นคงของมนุษย์ ความมั่นคงด้านสารสนเทศ ความ มั่นคงด้านระบอบาติทยา ความมั่นคงด้านการอพยพย้ายถิ่น ฐาน ความมั่นคงด้านภัยพิบัติ ความ

มั่นคงด้านวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สามารถทำความเข้าใจ กับองค์ประกอบของ ความมั่นคงแห่งชาติได้ดียิ่งขึ้น

๒.๓ แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๓.๑ ที่มาของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มา โดยตลอดนานกว่า ๔๐ ปีตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข ปัญหาเพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สังคมไทย สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของ สังคม^{๒๘}

จากจุดเริ่มต้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ นิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ที่ทรงกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนา ประเทศ ซึ่งจะต้องเน้นการสร้างพื้นฐานคือ “ความพอมีพอกิน พอใช้” ของประชาชน ส่วนใหญ่ ในเบื้องต้นก่อน โดยวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการและทรงย้ำในเรื่อง “พอมมีพอกิน” ไว้อีกครั้งหนึ่งเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ ด้วยทรงเล็งเห็นถึงปัญหานานัปการอันเกิดจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง ชาติในช่วง เวลานั้น ถึงแม้จะได้ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่อง “พอกินพอใช้” มาตั้งแต่ ปี ๒๕๑๗ และได้เน้น “ทฤษฎีใหม่” ตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ เป็นต้นมา แต่รัฐบาลไทยและชนชั้นนำที่มีรายได้ จากการขยายตัวทาง เศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็วก็ได้ตระหนักถึงคำเตือนของพระองค์โดย ในปี ๒๕๓๙ ก็ทรงเตือน อีกครั้งหนึ่งให้มี “ความรอบคอบ” และ “อย่าตาโต” แต่ก็ไม่ได้ผลจนกระทั่งถึงปี ๒๕๔๐ ประเทศจึง ประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจและเป็นที่มาของพระราชดำรัสที่คนไทยจดจำใส่เกล้ากันได้นั้น ปัจจุบันที่ว่า “การเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ให้พอกพอเพียงกับตนเอง”^{๒๙}

ซึ่งครั้งนั้นถือได้ว่าเป็นการอธิบายความหมายของ เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน ว่ามี ความหมายเช่นเดียวกับ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นครั้งแรกในปี ๒๕๔๑ จึงได้ทรงเน้นประเด็นนี้อีกครั้ง โดยย้ำการอธิบายความหมายของคำว่า “พอเพียง” เพิ่มเติมดังนี้ คำว่าพอเพียง ไม่ได้หมายถึงการมี พอสำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่า พอมมีพอกิน เมื่อปี ๒๕๑๗ วันนั้นได้พูดถึงว่าเราควรปฏิบัติ ให้ พอมมีพอกิน พอมมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง พร้อมกันนั้นยังทรงอธิบายต่อไปว่า “คำว่า พอเพียงมีความหมายกว้างขวางกว่าความสามารถในการพึ่งตัวเองหรือความสามารถในการยืนบนขา

^{๒๘} อภิชัย พันธเสน และคณะ, *สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

^{๒๙} วรธนา ประยุกต์วงศ์, *ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทางเลือกเพื่อธุรกิจยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ สราย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

ของตัวเอง เพราะความพอเพียงหมายถึงการที่มีความพอคือมีความโลภน้อย เมื่อโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดนี้มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมากคนเราก็จะเป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น” ซึ่งพระองค์ได้สรุปในที่สุดว่า “ความพอเพียง นี้ก็แปลว่าความพอประมาณ และความมีเหตุผล”^{๓๐}

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๓๑}

๒.๓.๒ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายและแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงว่าแนวคิดหลักในการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน และระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อกิจกรรมโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ว่า หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องรื้อนกำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด^{๓๒} เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้ง

^{๓๐} อภิชัย พันธเสน และสรวิชัย เปรมชื่น, การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖-๗.

^{๓๑} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้น สู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิวิถีสุข, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๓๒} สุเมธ ตันติเวชกุล, โครงการพัฒนากรณีศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓.

ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๓๓}

เศรษฐกิจพอเพียงตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง เป้าหมายหรือปรัชญาการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน สายกลาง มีความพอดีโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนสิ่งสำคัญต้องรู้จักพึ่งพาตนเองและทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ก่อนจะไปพึ่งพาคนอื่นหรือปัจจัยภายนอก หรือ หมายถึง การอุ้มชูตนเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง ครอบครัว และชุมชน^{๓๔} เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและรู้จักการนำทรัพยากร ที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบาย และพอเพียงกับตนเอง^{๓๕} เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบระมัดระวังควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในแง่บวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้

^{๓๓} สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, ๒๕๕๔), หน้า ๗.

^{๓๔} วิทยา อธิปอนันต์, เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง, กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๔๒, หน้า ๑-๕.

^{๓๕} ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลทอง, ๒๕๔๑), หน้า ๔.

กระแสโลกาภิวัตน์ได้^{๓๖} เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์^{๓๗}

พระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ไว้ในหนังสือ เศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ ว่าพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เป็นการนำเสนอสู่สังคมตามวิถีทางของชาวตะวันออกและวิสุทธิธรรม ซึ่งยึดแก่นสาระของความเป็นจริงเป็นหลักตัวอย่าง เช่น ศาสนาพุทธได้กล่าวถึงการรู้ความจริงของสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ว่าทุกสิ่งนั้นไม่เที่ยง มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ดังนั้นจึงไม่ต้องยึดมั่นถือมั่นให้เกิดทุกข์ ส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นหากมีการนำมาใช้ปฏิบัติจะนำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตส่วนตัว และชีวิตการทำงานอย่างมีคุณภาพและมีความสุข การมีความพอเพียงเป็นที่ตั้ง จะทำให้รู้จักความพอดีจึงใช้ทางสายกลางที่ไม่มากไม่น้อยเกินไป ซึ่งจะส่งผลไปถึงการบริหารจัดการตนเอง และทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยให้สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุผล เนื่องจากที่ท่านมีความพอในจิตใจจะรู้จักพอประมาณตน ใช้เหตุผลและยังใช้ความรู้ในการพิจารณาด้วยความรอบคอบระมัดระวัง มีจิตสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตจึงรู้จักควบคุมจิตของตนไม่ให้เกิดความโลภอันจะนำไปสู่ความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและส่วนรวม^{๓๘}

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติแก่ประชาชน โดยยึดหลักทางสายกลาง ท่ามกลางมรสุมเศรษฐกิจที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน โดยอาศัยความมีเหตุผล คือ ตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพอเพียงต้องใช้เหตุผล และพิจารณาด้วยความรอบคอบ ความพอเพียง คือ รู้จักพอประมาณ พออยู่ พอมี พอกิน พอใช้ ประหยัด และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ เตรียมใจให้พร้อมรับผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การมีความรู้ คือ นำความรู้มาใช้ในการวางแผนและดำเนินชีวิต การมีคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต สามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๒.๓.๓ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริเป็นหลักการและแนวสำคัญในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อเกษตรกรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งแนวความคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยเน้นการช่วยเหลือและพัฒนาให้เกิด

^{๓๖} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๓๗} เกษม วัฒนชัย, การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเครือข่ายการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ประกอบกิจ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘.

^{๓๘} ทองทิพภา วิริยะพันธ์, เศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : G.P. CYBERPRINT, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

การพึ่งตนเองอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าองค์พระประมุขของไทย ได้พระราชทานหลักการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยทุกระดับทุกสาขาอาชีพ ตลอดจนถึงแนวการพัฒนาและบริหารประเทศให้เป็นไปในสายกลางมีความพอประมาณ มีเหตุผล รู้จักพึ่งตนเอง และทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ประโยชน์ด้วยความรอบรู้รอบคอบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งหลักการนี้มีความสำคัญในการนำไปใช้บริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความมั่นคงด้านการดำรงชีวิตให้แก่เกษตรกรและสังคมโดยรวมของไทย^{๓๙}

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นมุมมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

๓.๑ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓.๒ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓.๓ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

๔.๑ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

^{๓๙}กรมวิชาการ, แนวทางการจัดการเรียนรู้เกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า คำนำ.

๔.๒ เจื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี^{๕๐}

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริประกอบด้วยหลักการหลายประการ อาทิ

๑. เป็นปรัชญาแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ

๒. เป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

๓. จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๔. ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ระเบียบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

๕. จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

๖. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ^{๕๑}

หัวใจของเศรษฐกิจพอเพียงที่ความสมดุล และที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาในด้านต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบัน เกิดจากการขาดความสมดุลในหลาย ๆ ด้าน คือ

๑. ด้านวัตถุ หรือเศรษฐกิจ กับด้านจิตใจหรือศีลธรรมจรรยาเพราะที่ผ่านมาแนวทางการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับวัตถุจนทำให้เกิดความโลภไม่สิ้นสุด คนรวยได้รับการยกย่องไม่ว่าคนรายนั้นจะได้มาอย่างไร ส่วนด้านจิตใจจะถูกกละเลย ไม่ได้มีการพัฒนาคนที่ทำตามกฎเกณฑ์หรือคนดีมักไม่ร่ำรวยอย่างรวดเร็วทางวัตถุเหมือนคนคดโกง

๒. ด้านการผลิตเพื่อบริโภคเองในครอบครัว กับเพื่อขาย ที่ผ่านมามีการผลิตเพื่อขายได้รับการเน้น ทำให้เกิดความชำนาญในการการผลิตเฉพาะอย่าง ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว

^{๕๐} ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ, **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.sufficiencyeconomy.org/sufficiency-meaning/>, [๑๒ มกราคม ๒๕๖๗].

^{๕๑} สมพร เทพสิทธิ, **การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของศาสนาและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕-๒๖.

ในขณะที่การผลิตเพื่อการบริโภคในครอบครัวแทบไม่ได้รับการสนใจมากนักการทำอะไรเป็นเพียงอย่างเดียวหรือการผลิตเฉพาะอย่างทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อเหตุการณ์ภายนอกมากขึ้น

๓. ด้านการลงทุนที่กรุงเทพฯ ฯ และปริมณฑล กับชนบทที่ห่างไกล ที่ผ่านกรุงเทพฯ ฯ และปริมณฑลได้รับเงินเป็นส่วนมาก ส่วนชนบทที่ห่างไกลถูกทอดทิ้ง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะคนกรุงเทพฯ ฯ เป็นผู้ที่มีการศึกษามากกว่าคนในชนบท มีผลประโยชน์ในกรุงเทพฯ ฯ ที่จะต้องรักษา ผู้นำรัฐบาลเห็นกรุงเทพฯ ฯ อยู่ทุกวันแต่แทบไม่เคยสัมผัสชนบทอย่างแท้จริง

๔. ด้านการกระจายผลของการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้ตกอยู่ในมือคนรวยซึ่งมีทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการแล้ว กับคนจนจำนวนมากซึ่งต้องหาเช้ากินค่ำ ที่ผ่านมามีคนรวยยิ่งร่ำรวยมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนคนจนยังจนต่อไป คนรวยเป็นผู้กุมอำนาจทางการเมืองนโยบายเศรษฐกิจ ทำให้คนรวยได้รับการเอื้ออาทร และผลประโยชน์มากกว่าคนจน

๕. ด้านการอุตสาหกรรมและการบริการกับการเกษตรที่ผ่านมา อุตสาหกรรมและการบริการได้รับการสนับสนุนอย่างท่วมท้น ในขณะที่การเกษตรเกือบถูกลืมยิ่งไปกว่านั้นเกษตรกรได้รับการเหยียดหยามว่าต่ำต้อย ลำบาก ไม่มีใครเหลียวแลยามแก่เฒ่า ไม่มีสวัสดิการของรัฐเหมือนคนในอาชีพอื่น ๆ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับความเอื้ออาทรทางด้านนโยบายชวาก็ยังผลิตข้าวเพื่อเลี้ยงคนทั้งชาติได้

๖. ด้านเทคโนโลยียุคใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ผ่านมามีประเทศไทยทุ่มเทเพื่อเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ พร้อม ๆ กับเหยียดหยามภูมิปัญญาเดิม คนในชาติลืมนึกว่าประเทศตนมีอะไรดี ไม่เข้าใจและซาบซึ้งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว ไม่สนใจศึกษาเพื่อพัฒนาต่อไป^{๔๖}

ความไม่สมดุลในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดจากการพัฒนาชาติในอดีตทำให้ประเทศล่อแหลมต่อผลกระทบจากเหตุการณ์ภายนอกและล่อมแหลมต่อความล่มสลายของสังคมภายใน การลดความเสี่ยงพร้อมกับการหาทางประกันต่อผลกระทบจากภายนอกและการล่มสลายของสังคมภายในจะต้องเป็นจุดหมายการพัฒนาชาติต่อไป

๒.๓.๔ องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวถึง องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงว่ามี ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบรู้และรอบคอบ

^{๔๖} ไสว บุญมา, เศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาชาติไทย, (กรุงเทพมหานคร : พี เอล ลิฟวิง, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙-๗๑.

๓. ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจ และการกระทำเป็นไปพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ ดังนี้

๔. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องสร้างเสริมให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

๕. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยการฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และในขั้นปฏิบัติ^{๔๓}

มูลนิธิชัยพัฒนา กล่าวถึง องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน โดยมีเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีภูมิคุ้มกัน ๕ ด้าน คือ

๓.๑ ด้านจิตใจ เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

๓.๒ ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

๓.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด

๓.๔ ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

^{๔๓} สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.nesac.go.th/web/upload/modDocument/file_๑๐๐๖๘๖๗๓๖๖๔๘๙๖_tn-๓๑-๔๕๐.pdf, [๑๒ มกราคม ๒๕๖๗].

๓.๕ ด้านเศรษฐกิจเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตนโดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรม ต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ดังนี้

๑. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบ ด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและ ความระมัดระวังในการปฏิบัติ

๒. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต^{๔๔}

โดยที่องค์ประกอบของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๙ ทรงพระราชทาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถี ปฏิบัติไปสู่ความ สมดุลอันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของ ตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลัก กฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ “รู้จักอ่อน จุด แข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดีและ เหมาะสมมาประยุกต์ใช้”

๓. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ เปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ สามารถ บริหารความเสี่ยงปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ว่งที่ ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียง นั้น จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจใน การปฏิบัติตน ดังนี้

๑ มีคุณธรรม ทั้งนี้ บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชน ที่จะนำปรัชญาของ เศรษฐกิจ พอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพดปฏิบัติก่อน โดยเริ่ม จาก การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการฝึกจิต ฝึใจของตนเอง

๒. ใช้หลักวิชา ความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ทั้งใน ขั้นการ วางแผนและปฏิบัติ ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

๓. ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ความอดทน มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ^{๔๕}

^{๔๔} มูลนิธิชัยพัฒนา, องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html, [๑๒ มกราคม ๒๕๖๓].

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๘-๑๐.

สรุปได้ว่า พัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การพัฒนาที่มุ่งไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งทางด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยีความพอเพียงประกอบไปด้วยคุณลักษณะ ๓ ประการ ที่สัมพันธ์ซึ่งกัน และกันคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ต้องอาศัยเงื่อนไขของความรู้และเงื่อนไข คุณธรรมเป็นพื้นฐานเงื่อนไขของความรู้ ได้แก่ ความรอบรู้ในวิชาการ ประสบการณ์หรือองค์ความรู้ที่ เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบที่จะนำความรู้มาพิจารณาอย่างเป็นบูรณาการ เพื่อ ประกอบการวางแผนและการนำไปสู่การปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง เงื่อนไขของคุณธรรม ได้แก่ การ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยัน อดทน มีความเพียรมีสติ มีปัญญา แบ่งปัน ตาเนนชีวิตไปในทางที่ไม่ โลก ไม่ตระหนี่

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาในหัวข้อเกี่ยวกับแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ และความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๔.๑ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทุกประเทศให้ความสำคัญกับการสร้างเจริญก้าวหน้าให้มีความ ทันสมัยโดยเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มีผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่าง รวดเร็วทุกด้านส่งผลให้สังคมโลกมีการใช้ทรัพยากรเกินความพอดีขาดความรอบคอบ ทำให้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดเหลือน้อยลงจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลงจนไม่สามารถสนองความ ต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าวจะนำมาซึ่งความ เจริญก้าวหน้าแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์เกิดความเสื่อม โทรมด้านคุณธรรมจริยธรรมคุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกบั่นทอนลงเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรม การผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสมส่งผลให้สังคมโลกต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหาและการ พัฒนาที่ยั่งยืน

จากสภาพปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลกประสบกับภาวะความไม่ยั่งยืนของการพัฒนา ดังกล่าวก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่งผลให้ทั่วโลก ต่างแสวงหา แนวทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลเพื่อก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ พึ่งตนเองได้สังคมที่ดี มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดีกินดีควบคู่กันไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมและดีขึ้นอย่างยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ประนีประนอมระหว่าง กลุ่มที่นิยมการพัฒนา กับ กลุ่มที่นิยมสิ่งแวดล้อม ทั้งโลกที่ร่ำรวยและโลกที่ยากจนต่างก็มีความพึงพอใจในแนวคิดนี้เนื่องจากเป็น แนวคิดที่ทำให้การพัฒนาและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ไปด้วยกันได้ กล่าวคือเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธ

ความเจริญก้าวหน้าและมองว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่จำเป็นและสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการทำลายสิ่งแวดล้อม^{๔๖}

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่เรื่องใหม่และไม่ใช่เพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ประสบปัญหาความไม่ ยั่งยืนของการพัฒนา แนวคิดนี้เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้เข้าร่วมการประชุมของสหประชาชาติที่มีชื่อว่า “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสภาพแวดล้อมของมนุษย์” (United Nations Conference on the Human Environment) ที่กรุงสตอกโฮล์ม การประชุมครั้งนี้ได้ข้อสรุปว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นผลมาจากความผิดพลาดของการพัฒนาในอดีตที่มุ่งการสร้างเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเน้นการสร้างควมมั่งคั่งทางวัตถุ เป็นความเจริญที่เสียสมดุลและไม่บูรณาการจึงต้องเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นวิธีใหม่ที่มีความสำคัญกับองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบด้านคนซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนา

องค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่มีสมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติโดยได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน ในการประชุมครั้งนั้น ประเทศสมาชิกจำนวน ๑๗๘ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้รวมลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บทดังกล่าว เพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่ดุลยภาพการพัฒนา

สำหรับแนวคิดการพัฒนาของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักไม่สมดุลกับการพัฒนาด้านอื่น การพัฒนาประเทศนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ เป็นต้นมาว่าถึงแม้การพัฒนาจะทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตแต่เป็นการเติบโตที่มีรากฐานการพัฒนาไม่เข้มแข็งขาดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม อีกทั้งไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควรจึงเป็นการเติบโตที่ไม่ สมดุลและไม่ยั่งยืนเช่นเดียวกันกับสถาบันทั้งหลายที่ไม่ได้เน้นเรื่องการวางรากฐานให้เข้มแข็งและไม่ดูแลเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาจึงเป็นที่มาของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ^{๔๗} ในทำนองเดียวกันมีผู้ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาของไทยที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ทรัพยากรที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ถูกทำลายลงมากเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันมีการเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มขาดความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม กลายเป็นปัญหาสะสมที่บั่นทอน

^{๔๖}ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, *วิถีใหม่แห่งการพัฒนาวิธีวิทยาศาสตร์ศึกษาสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^{๔๗}สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ความยั่งยืน”, *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๒ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๔๖): ๔-๘.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยมาจนถึง ปัจจุบันและนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนหากไม่มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาให้เหมาะสมและสมดุลอย่างองค์รวมทั้งมิติเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้นเป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่าง ๆ และได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ คำนิยามที่ได้รับการอ้างอิงบ่อยครั้งได้แก่คำนิยามที่บัญญัติโดยคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือที่เรียกในอีกนามหนึ่งว่า Brundtland Commission เพื่อเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิธีการดำรงชีวิตให้ ปลอดภัยและสอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติซึ่งที่ประชุมได้บัญญัติความหมายของคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในรายงานที่มีชื่อว่า Our Common Future ว่าพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปต้องเดือดร้อนหรือสูญเสียโอกาสที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นอนาคต และในทำนองเดียวกันหนังสือ Global Ecology Handbook ได้ระบุความหมายของคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นนโยบายที่สนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งต้องใช้ในอนาคต

สำหรับประเทศไทยมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้รวมทั้งการให้คำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในที่ประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๕ ณ เมืองโจฮันเนสเบิร์ก แอฟริกาใต้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยเป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทรเคารพซึ่งกันและกันเพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งพัฒนาอย่างมีดุลยภาพระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันเพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป^{๔๘} เช่นเดียวกันกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ต้องการการจัดทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์รวมทั้งทรัพยากรการเงินและวัสดุทั้งปวงให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่นคงและอยู่ดีกินดีโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสงวนไว้สำหรับคนรุ่นหลัง และการที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งจะเกิดการสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้นั้นจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพในการจัดการการพัฒนา^{๔๙}

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างองค์รวม และต้องบูรณาการบริบททุกด้านของสังคมเข้าด้วยกันส่งผลให้ กรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้อง

^{๔๘}อมรรารณ ทิวถนอม, “ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย : มิติใหม่ของการพัฒนาประเทศ”, วารสารเศรษฐกิจและสังคม, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๒ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๔๘): ๔๙-๕๔.

^{๔๙}ชัยยศ อิมสุวรรณ์, “การพัฒนาแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

กับองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งมีนักวิชาการและสถาบันต่าง ๆ ได้เสนอกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้อย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับการนำมิติใดของสังคมมาเป็นกรอบการพิจารณา^{๕๐} ทั้งนี้จากการศึกษารอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักวิชาการและสถาบันที่นำเสนอมานั้นล้วนเกี่ยวข้องกับ การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาให้ครบทุกด้านและต้องดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดที่สำคัญ ๓ ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

แนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งแนวคิดที่ว่าพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความ เป็น“องค์รวม” คือการกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งการพัฒนาตามแนวคิดนี้ยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไปรวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย^{๕๑} ในทำนองเดียวกันมีผู้กล่าวถึงลักษณะที่แสดงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการผสมผสานระหว่าง การอนุรักษ์และการพัฒนาที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เปิดโอกาสให้ ทุกฝ่าย มีส่วนร่วมอย่าง เสมอภาคและยุติธรรม มีการผสมผสานกิจกรรม เพื่อให้สังคมเกิดความผูกพันและอนุรักษ์ไว้ซึ่ง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม คำนึงถึงการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ใช้อย่างสอดคล้องกับชุมชน^{๕๒} เช่นเดียวกันกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนา ในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวมที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกัน ครอบคลุมอย่างมีคุณภาพ แม้ว่า จะอยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตาม ขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและ วัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงถาวรบนพื้นฐานของ ศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลทุกมิติเน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากร จุดแข็งและ ศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตลอดไป^{๕๓}

^{๕๐}สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, *คู่มือนำทางชีวิต “รักพ่อเพื่อพ่อขอดำเนินชีวิตด้วย หลักเศรษฐกิจพอเพียง”*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓.

^{๕๑}นิตยา กมลวัฒน์นิศา, “บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน”, *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๔๖): ๑๔-๒๐.

^{๕๒}วสุธร ต้นวัฒนกุล, *การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.ph.buu.ac.th/pdf/vasutom/develop_old.pdf [๒๖ กันยายน ๒๕๕๗].

^{๕๓}ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์, “การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอยู่บนฐานทรัพยากรของตนเอง” , *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๔๖): ๙-๑๓.

ประเทศไทยได้รับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) รัฐได้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศที่ได้ัญเชิญและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปรัชญานำทางในการบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง มุ่งการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคงและยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนที่ส่วนร่วม มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยต้องคำนึงถึงทุกมิติอย่างรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการโดยพิจารณาผลเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในอนาคต

๒.๔.๒ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ

หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ตามแนวพุทธ คือ การพัฒนามนุษย์ ตามหลักการของพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อน จึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๕๔} โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญ ดังนี้

ด้านพฤติกรรม เป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจและด้านปัญญาได้ดีด้วย ด้านพฤติกรรม ได้แก่ ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและวัฒนธรรม เพื่อเร่งแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเอาจริง ท่านให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการหาความสุขเพราะมีผลกระทบต่อการพัฒนามาก

ด้านจิตใจ พัฒนาจิตให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้นเสพบริโภคด้วยเท่าที่มีก็ได้ ไม่มีก็ได้ จนถึงขั้นมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ อย่างฉลาดและมีจุดหมายที่ นิรามิสสุข หมายถึงการมีความสุขเป็นอิสระโดยไม่อาศัยการเสพ มีคุณธรรมและมีความเพียร พยายาม ขยัน อดทนเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

^{๕๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓๘.

ด้านปัญญา มีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติ เสพบริโภคด้วยรู้ เข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์ และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๕๕}

เน้นหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธโดยยึดหลักบูรณาการ (Intergration) คือ หลักการของความสมดุล หมายถึงการทำให้สมบูรณ์ด้วยการนำหน่วยย่อยแต่ละหน่วยซึ่งมีความเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันมารวมกันทำให้เกิดความพอดีหรือสมดุล และองค์รวมนั้นมีการดำเนินไปด้วยดี มีภาวะและคุณสมบัติในตัวเอง เช่น คนเป็นองค์รวมเกิดจากกายกับใจ นอกนั้นยังมีส่วนประกอบอื่นๆ มากมายและส่วนประกอบอื่นๆ ก็เข้ามาบูรณาการประสานกัน โดยแต่ละส่วนก็มีพัฒนาการในตัวเอง ธรรมชาติและสังคมก็มีสภาพในทำนองเดียวกันนี้ คือต่างเป็นองค์รวม^{๕๖}

มนุษย์ที่บรรลุจุดหมายพัฒนามนุษย์ทั้งระบบแล้วจะเป็นปัจจัยตัวกระทำนำระบบสัมพันธ์ใหญ่ให้เป็นไปได้ในทางที่ดีเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ที่ดีของมนุษย์ เป็นแกนกลางประสานบูรณาการกับระบบองค์รวมใหญ่เรียกว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน^{๕๗}

พัฒนาการของผู้ที่ได้รับการศึกษา เรียกว่า การเป็นผู้มีตนได้พัฒนาแล้ว ๔ ด้าน อันได้แก่ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และ ปัญญาภาวนา โดย ๔ ด้าน^{๕๘} ต้องเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน เสริมซึ่งกันและกัน

๒.๔.๓ ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)

การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธต้องมีการพัฒนาแยกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่ง คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา และอีกส่วนหนึ่งคือการพัฒนาวัตถุ พัฒนาสภาพแวดล้อม เรียกว่า วัฒนา หรือ พัฒนา^{๕๙} สำหรับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยรวมแล้วชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธ หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนากระบวนการดำเนินชีวิตของคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เป็นปัจจัยหลักในการประสานและบูรณาการระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวมเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขร่วมกันระหว่างบุคคล สังคม และสภาพแวดล้อมอันหมายถึงธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีอย่างเกื้อกูลต่อเนื่องสม่ำเสมอเรื่อยไป^{๖๐}

^{๕๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๘.

^{๕๖}ดลพัฒน์ ยศธร, “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒)

^{๕๗}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, หน้า ๒๓๗.

^{๕๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๖๙.

^{๕๙}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

^{๖๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, หน้า ๗๕.

นอกจากนี้ยังสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่าองค์ประกอบฝ่ายมนุษย์มีความสำคัญยิ่ง การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ความสำคัญที่สุดกับเรื่องการพัฒนาคนเป็นแกนกลาง^{๖๑} จึงต้องมีการพัฒนามนุษย์ โดยถือเอาการพัฒนาคนและเอามนุษย์ที่มีการพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ซึ่งระบบการพัฒนามนุษย์ ประกอบด้วย ๓ ด้านของการดำรงชีวิตของมนุษย์ คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งมีความสัมพันธ์อาศัยกันและส่งผลต่อกัน เป็นปัจจัยแก่กันในระบบการพัฒนา จึงต้องพัฒนาเต็มทั้งคน และด้วยเหตุที่มนุษย์มีปัจจัยที่มีเจตน์จำนง หรือเป็นปัจจัยตัวกระทำ ในขณะที่ตัวมนุษย์เองมีความหมายสองส่วน คือ ในฐานะบุคคลที่เป็นส่วนร่วมในสังคม และในฐานะชีวิตที่เป็นสถานะอันมีในธรรมชาติ คือ ธรรมชาติส่วนหนึ่ง การแก้ปัญหาด้วยบูรณาการก็คือการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้โลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติไปด้วยกันและดียิ่งขึ้นด้วยกัน อย่างกลมกลืนและเกื้อกูลกัน ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงหมายถึง การพัฒนาคน ครบทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา และให้คนที่พัฒนาเต็มระบบเป็นแกนกลาง หรือปัจจัยตัวกระทำ นำการพัฒนาคน และคนที่พัฒนาแล้วนั้นไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการในระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่ของการพัฒนา คือ ทั้ง มนุษย์สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี^{๖๒} การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในนัยของความหมายต่อการแก้ปัญหาการพัฒนาที่ผิดพลาดขององค์การสหประชาชาติที่ผ่านมาไปก่อนหน้านี้ นั้น หมายถึงการแก้ปัญหาของอารยธรรมทั้งหมด^{๖๓} ต้องสืบค้นเหตุปัจจัยของปัญหาหลงไปถึงรากฐานความคิดหรือทฤษฎีที่เป็นฐานก่อกำเนิดและกำกับกระแสของอารยธรรมนั้น เพื่อให้เห็นลู่ทางของการแก้ปัญหา แล้วโยนไปสู่ขั้นการพิจารณาในการแก้ปัญหา ซึ่งทัศนะที่มีต่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั้น อารยธรรมตะวันตกเดิมมองว่ามนุษย์แยกต่างหากออกจากธรรมชาติ และมีอำนาจครอบงำเหนือธรรมชาติจึงเป็นตัวการก่อปัญหาให้แก่มนุษย์ชาติเมื่อจะแก้ปัญหาให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็ต้องเปลี่ยนรากฐานความคิดใหม่เพราะว่าปัญหาการพัฒนา มิใช่มีเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ปรากฏทางด้านความคิดชีวิต ทั้งกายใจ และสังคมด้วย รากฐานความคิด และปัจจัยต่างๆ ทางภูมิธรรมภูมิปัญญา ที่อยู่เบื้องหลังความเป็นมาของอารยธรรมปัจจุบัน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการที่จะเข้าใจและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ชาติอย่างแท้จริง^{๖๔}

๒.๕ หลักอปริหานิยธรรม ๗

หลักอปริหานิยธรรมเป็นธรรมที่สำคัญในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยผู้ปกครองและประชาชน นำหลักธรรมคำสอนของศาสนา หลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดความรักความสามัคคี มีคุณธรรมในสังคมและประเทศ นำไปสู่การพัฒนาประเทศมีความเจริญก้าวหน้าสู่สังคมโลก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

^{๖๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

^{๖๒}ดลพัฒน์ ยศธร, “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

^{๖๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, หน้า ๑๑๕.

^{๖๔}วิชัย ต้นติวิทยาทักษ์, “สัมภาษณ์พิเศษ”, *สารคดี*, ฉบับที่ ๑๖๖ ปีที่ ๑๔ (ธันวาคม ๒๕๔๑): ๘๒.

๒.๕.๑ ความหมายของหลักอภิธานธรรม ๗

หลักอภิธานธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน คือ ๑. หมั่นประชุมกันเป็นประจำ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ๓. ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ ๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่ ๕. ไม่ลุแก่อำนาจ ๖. รักสันติภาพ ๗. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี^{๖๕}

๑. หมั่นประชุมกันเป็นประจำ หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันทางการเมืองภาคประชาชนโดยการมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้อง

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมใจกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่รวมกันไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้

๓ ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต้องปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยต้องคำนึงถึงความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของภาคประชาชน

๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่ หมายถึง การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองต้องให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมและส่งผลให้สังคมไม่เกิดความวุ่นวาย

๕. ไม่ลุแก่อำนาจ หมายถึง ผู้นำทางการเมืองภาคประชาชนต้องมีอุดมการณ์เสียสละเพื่อชาติและสังคม ไม่มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตัว ละอายต่อการกระทำผิดกฎหมาย ไม่ลุแก่อำนาจ ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของส่วนต่างๆ

๖. รักสันติภาพ หมายถึง การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองภาคประชาชนด้วยการความร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขทางการเมือง

๗. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี หมายถึง การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองภาคประชาชนด้วยการเลือกคนดีมีความสามารถเข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนาการเมืองให้เกิดความเข้มแข็ง และเอื้อประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายความหมายว่า อภิธานธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ อย่างคือ ที่ตรัสไว้สำหรับภิกษุ (ภิกขุอภิธานธรรม) ยกมาแสดงหมวดหนึ่ง ดังนี้^{๖๖}

^{๖๕}วคิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒-๓๕.

^{๖๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑ - ๒๑๒.

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุมเมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกและพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้วสมათานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
๔. ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
๕. ไม่ลุ่มอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น
๖. ยินดีเสนาสนะป่า
๗. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ส่วน อปริหานิยธรรม ๗ ของภิกษุ หรือ ภิกษุปริหานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับภิกษุทั้งหลาย ประกอบด้วย ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ (ข้อนี้แปลอีกอย่างว่า พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นจัดการแก้ไข สิ่งเสียหาย เหตุไม่งาม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ (๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมათานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ (๔) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง (๕) ไม่ลุ่มอำนาจตั้งตนหาความอยากที่เกิดขึ้น (๖) ยินดีในเสนาสนะป่า และ (๗) ตั้งสติระลึกรู้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก^{๖๗}

หลักภิกษุปริหานิยธรรมไว้ว่า ข้อ ที่ ๑ ข้อที่ ๒ พูดถึงการประชุมของคนที่อยู่เป็นหมวดหมู่กัน จำเป็นจะต้องมีการประชุมปรึกษาในกิจการงานและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่ การประชุมจึงต้องมีบ่อยๆ เพื่อให้สามารถติดตามศึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที่ ในการเข้าร่วมประชุมนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม เพราะกรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ หรือว่าคนหนึ่งทำคนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ใช่จะลุกไปกลางดึกก็ลุกไป แต่จะต้องประชุมกันจนตลอดไป นอกจากเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้นมาจริงๆ จึงออกไปตามมติของสงฆ์ได้ แต่จะต้องยอมรับมติต่างๆ ซึ่งสงฆ์ได้ลงไปในขณะที่เราไม่อยู่ในที่ประชุม กิจการอันใดที่เป็นภาระของหมู่คณะ ไม่ว่าจะภายในบ้านหรือว่าภายในวัด หรือว่าภายในสังคม ตลอดถึงประเทศชาติก็ตาม จะต้องพร้อมเพรียงกันปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และพร้อมเพรียงกันทำงานอันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่ของคณะนั้นๆ ไม่ให้มีความบกพร่อง

^{๖๗}อง.สตตค. ๒๓/๒๑/๒๑.

หลักกติกขุปรหานิยธรรมในข้อ ๓ นี้ พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงหลักการประพฤติปฏิบัติ พระพุทธศาสนาก็คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและ คำสอนของพระองค์ ดังนั้น เรื่องอะไรที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ก็ถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น ไม่มีการ บัญญัติเพิ่มเติม ไม่มีการแก้ไขสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้ ทรงบัญญัติไว้ว่าอย่างไร ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติ ไปอย่างนั้น ถ้าหากว่าไม่พอใจหรือไม่อาจปฏิบัติได้ ก็สึกออกไปเป็นฆราวาส ไม่ใช่จะมาแก้ไขตัดแปลง พระธรรมวินัย เพื่อให้ตนปฏิบัติได้โดยไม่ยอมรับนับถือหลักที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ สิกขาบท บางอย่างถึงแม้ว่าในยุคในสมัยนี้ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากก็ตาม แต่ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไป ตามนั้น

หลักกติกขุปรหานิยธรรมในข้อที่ ๔ นั้นคือว่า ในหมู่นักบวชที่อยู่ร่วมกัน มีผู้หลักผู้ใหญ่ที่ ลดหลั่นกันลงมา จำเป็นจะต้องให้ความเคารพนับถือต่อท่านที่เป็นใหญ่ในที่นั้น เช่น ภายในวัดก็ให้ ความเคารพนับถือต่อเจ้าอาวาสและพระเถระผู้ใหญ่ที่เหนือตนขึ้นไป ข้อความที่ท่านแนะนำสั่งสอน แม้ จะมีการดุด่าตักเตือนไปบ้าง แต่ถือว่าเป็นคำสั่งสอนที่เกิดขึ้นโดยเจตนาดี ผู้ที่อยู่ในสำนักของท่านจะต้อง เชื่อถือและปฏิบัติตาม

หลักกติกขุปรหานิยธรรมข้อ ๕ นี้ เกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ คนเรานั้นเหมือนกับนกที่ ตายเพราะเหยื่อ หรือปลาที่ตายเพราะเหยื่อ คนก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือถ้าปล่อยให้ความอยากได้ อย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโน้น ครอบงำใจแล้ว โอกาสหนึ่งก็เป็นอันตรายเพราะความอยากเหล่านั้น การ พยายามควบคุมจิตใจไม่ให้ทำอะไรไปตามอำนาจของความอยากทุกอย่างจึงเป็นทางเจริญของบุคคล เหล่านั้น

หลักกติกขุปรหานิยธรรม ข้อ ๖ เรื่องของเสนาสนะที่อยู่อาศัย ทรงสอนให้หาเสนาสนะที่ เป็นปัจจัยโน้มน้อมไปเพื่อหาความสงบ โดยเน้นไปที่เสนาสนะป่า ซึ่งห่างจากเสียงรบกวน ไม่มีเสียง อึกทักครึกโครม ซึ่งเป็นอันตรายต่อการทำความสงบ แต่ว่าในชั้นของการปฏิบัตินั้น เราจะอยู่ที่ไหน ก็ตาม ถ้าหากว่ามีเสียงรบกวนมาก ก็อย่าไปใส่ใจ สนใจต่อเสียงรบกวนเหล่านั้น ก็จะทำความตั้งใจให้เกิด ความสงบได้

หลักกติกขุปรหานิยธรรม ข้อ ๗ สุดท้ายถือว่าเป็นหลักสำคัญของคนที่อยู่ร่วมกัน วัด หรือศาสนสถานในทางศาสนานั้นถือว่าเป็นสมบัติกลางของพระศาสนา พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวช มาถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีศีล มีความคิดเห็นตรงต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงมีสิทธิที่จะ เข้าอยู่ในอารามนั้น ในวัดนั้น ดังนั้น ใครจะอยู่ในวัดใดก็ตาม ก็ต้องสร้างความรู้สึกร่วมที่จะพบเห็น เพื่อนภิกษุสามเณร ที่ยังไม่ได้อยู่ในวัดของเราก็ขอให้มาที่มาแล้วก็ขอให้อยู่เป็นสุข ซึ่งทั้งหมดนี้เป็น เรื่องของการสร้างความรู้สึกร่วมกัน แม้จะไม่ลงมือประพฤติปฏิบัติ คือไม่ลงมือช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรก็ ตาม แต่เป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่หวังที่อยู่ ความไม่โอ้อวดริษยาคนอื่น ซึ่งแต่ละ อย่างนั้นไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายนัก^{๖๘}

^{๖๘}พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตภาโณ), **ธรรมปริทรรศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา มกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

หลักอภิธานิยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ใน สारันทสูตรและมหาปรินิพพานสูตร แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ราชอภิธานิยธรรม หรือ วัชชภิธานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับ กษัตริย์แห่งแคว้นวัชชีซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรม และอภิธานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับ ภิกษุ ธรรมสำคัญ ๒ หมวดนี้ พระพุทธเจ้าตรัสกับเจ้าลิจฉวีที่สารันทเจดีย์ ใกล้พระนครเวสาลีและ ตรัสเนื่องจากทรงปรารถนาพระดาบของพระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธจะทาสงครามกับ แคว้นวัชชี ได้ทรงส่งวัสสการพราหมณ์มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะประทับอยู่ที่ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ เพื่อขอทราบความเห็นของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการทาสงคราม กับแคว้นวัชชี ซึ่งอภิธานิยธรรม ๒ ส่วนนี้ สามารถแยกออกได้ดังนี้

๑) ราชอภิธานิยธรรม เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่เจ้าลิจฉวี แคว้นวัชชี เพื่อป้องกัน ความเสื่อมจากความสามัคคีที่มีมานาน จนทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองไม่มีแคว้นใด กล่าวที่จะ เข้ามารุกรานได้ ซึ่งอภิธานิยธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ในพระไตรปิฎก เรียกว่า “ราชอภิธานิยธรรม” หมายถึง อภิธานิยธรรมสำหรับพระราชอาผู้ปกครองบ้านเมือง หรือ “วัชชภิธานิยธรรม” หมายถึง อภิธานิยธรรมสำหรับชาววัชชีที่ปกครองด้วยหลักสามัคคีธรรม

๒) อภิธานิยธรรม พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในสารันทสูตรแก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลายแห่ง แคว้นวัชชีซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรมและวัสสการสูตรทรงตรัสแก่วัสสการ พราหมณ์อำมาตย์ ผู้ใหญ่ในมคธรัฐ ดังมีรายละเอียดที่กล่าวถึงธรรม ๗ ประการในสารันทสูตร ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการแก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดีเราจักกล่าว” เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้วพระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย อภิธานิยธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ”^{๖๔}

๒.๑) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวก เจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมาครั้ง

๒.๒) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ พวก เจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทากิจที่ พวกเจ้าวัช ชีพึงทา

๒.๓) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวก เจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชี ธรรมที่วางไว้ เดิม

๒.๔) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวก เจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และ สำคัญถ้อยคำของ ท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๒.๕) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวก เจ้าวัชชียังไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย

^{๖๔}อง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๓๑-๓๒.

๒.๖) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมืองและไม่ละเลยการบูชา อันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

๒.๗) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเราสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับปัจจุบันได้โดยอาศัยหลักอภิธานิยธรรม ๗ คือ หลักธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การประชุมอยู่เป็นประจำ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ เคารพนับถือผู้ใหญ่ ไม่ลุแก่อำนาจ รักสันติภาพ ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี เป็นต้น

๒.๕.๒ หลักอภิธานิยธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

หลักอภิธานิยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ใน สारันทสูตรและมหาปริณิพพานสูตร แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ราชอภิธานิยธรรม หรือ วัชชีอภิธานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับ กษัตริย์แห่งแคว้นวัชชีซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรม และอภิธานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับ ภิกษุ ธรรมสำคัญ ๒ หมวดนี้ พระพุทธเจ้าตรัสกับเจ้าลิจฉวีที่สารันทเจดีย์ ใกล้พระนครเวสาลี และตรัสเนื่องจากทรงปรารถนาพระคาริของพระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธจะทาสงครามกับแคว้นวัชชี ได้ทรงส่งวัสสการพราหมณ์มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะประทับอยู่ที่ ภูเขาคิณฑกภู เขตกรุงราชคฤห์ เพื่อขอทราบความเห็นของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการทาสงคราม กับแคว้นวัชชี ซึ่งอภิธานิยธรรม ๒ ส่วนนี้ สามารถแยกออกได้ดังนี้

๑. ราชอภิธานิยธรรม เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่เจ้าลิจฉวี แคว้นวัชชี เพื่อป้องกันความเสื่อมจากความสามัคคีที่มีมานาน จนทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองไม่มีแคว้นใด กล้าที่จะเข้ามารุกรานได้ ซึ่งอภิธานิยธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ในพระไตรปิฎก เรียกว่า “ราชอภิธานิยธรรม” หมายถึง อภิธานิยธรรมสำหรับพระราชอาผู้ปกครองบ้านเมือง หรือ “วัชชีอภิธานิยธรรม” หมายถึง อภิธานิยธรรมสำหรับชาววัชชีที่ปกครองด้วยหลักสามัคคีธรรม

๒. อภิธานิยธรรม พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในสารันทสูตรแก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลายแห่งแคว้นวัชชีซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรมและวัสสการสูตรทรงตรัสแก่วัสสการ พราหมณ์อำมาตย์ ผู้ใหญ่ในมคธรัฐ ดังมีรายละเอียดที่กล่าวถึงธรรม ๗ ประการในสารันทสูตร ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการแก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดีเราจักกล่าว” เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้วพระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย อภิธานิยธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๒.๑ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิยัตย ประชุมกันมาครั้ง

๒.๒ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทาภิจักรี พวกเจ้าวัชชีพึงทา

๒.๓ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชี ธรรมที่วางไว้เดิม

๒.๔ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และ สำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๒.๕ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ พวกเจ้าวัชชียังไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย

๒.๖ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชา อันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

๒.๗ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ พวกเจ้าวัชชียังมีอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”^{๗๐}

นอกจากนี้ยังมีหลักอธิปไตยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในปฐมสังกตสูตรมีรายละเอียดที่ กล่าวถึงอธิปไตยธรรมธรรม ๗ ประการ ว่า

...สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดง อธิปไตยธรรม ๗ ประการ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ สอนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อธิปไตยธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยัง หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมากครั้ง

๒. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทาภิจักรีที่สงฆ์พึงทา

๓. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่เราบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในสิกขาบทที่ บัญญัติไว้

^{๗๐}อง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๓๑-๓๒.

๔. ภัคชูพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภัคชูยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภัคชูผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๕. ภัคชูพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภัคชูยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหาก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว

๖. ภัคชูพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภัคชูยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า

๗. ภัคชูพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภัคชูตั้งสติมั่นไว้ในภายในว่า ‘หาอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา ขอให้มา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

ภัคชูทั้งหลายภัคชูพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภัคชูยังมีอธิปัตติกรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปัตติกรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”^{๗๑}กกกกก

อธิปัตติกรรม ๗ หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม ๗ ประการ ผู้ปฏิบัติธรรมนี้จะเข้าไปเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายสงฆ์คือ^{๗๒}

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิจ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนในสังคมซึ่งความเจริญ ไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่น ปัญหาถูกไปติดยาเสพติด ก็จะไม่เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น หากมีข้อผิดพลาด ทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและกระทำการที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกัน ไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่น ในครอบครัวมีอะไรปรึกษารือกันก็ต้องอยู่พร้อม ๆ กัน เพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่จะทำลงไปด้วยความเต็มใจ

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมืองจะสงบสุขได้ ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเรา

^{๗๑}อง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๒๓/๓๗-๓๘.

^{๗๒}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๑.

ให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟัง พ่อ แม่ ก็จะเป็นคนดีได้เพราะไม่มีพ่อแม่คนไหน อยากลูกตนเองให้ชั่ว

๕. ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใด ๆ ผู้หญิงถูกขูดคร่าข่มขืนมาก ๆ ความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

๖. สักการะเคารพเจดีย์ หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์

๗. ให้การอารักขา คຸ້ມครอง อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือ การคุ้มครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การทำบุญด้วยปัจจัย ๔ เป็นต้น

หลักกอธิพานิชธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน คือ ๑. หมั่นประชุมกันเป็นประจำ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ๓. ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ ๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่ ๕. ไม่ลุแก่อำนาจ ๖. รักสันติภาพ ๗. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี^{๗๓}

๑. หมั่นประชุมกันเป็นประจำ หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันทางการเมืองภาคประชาชนโดยการมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้อง

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่รวมกันไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้

๓ ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต้องปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยต้องคำนึงถึงความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของภาคประชาชน

๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่ หมายถึง การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองต้องให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมและส่งผลให้สังคมไม่เกิดความวุ่นวาย

๕. ไม่ลุแก่อำนาจ หมายถึง ผู้นำทางการเมืองภาคประชาชนต้องมีอุดมการณ์เสียสละเพื่อชาติและสังคม ไม่มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตัว ละอายต่อการกระทำผิดกฎหมาย ไม่ลุแก่อำนาจ ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของส่วนต่างๆ

๖. รักสันติภาพ หมายถึง การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองภาคประชาชนด้วยการความร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขทางการเมือง

^{๗๓}วาทิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒ - ๓๕.

๗. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี หมายถึง การส่งเสริมความเข้มแข็ง การเมืองภาคประชาชนด้วยการเลือกคนดีที่มีความสามารถเข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนาการเมืองให้เกิดความเข้มแข็ง และเอื้อประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายว่า อปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ อย่างคือ ที่ตรัสไว้สำหรับภิกษุ (ภิกษุของปริหานิยธรรม) ยกมาแสดงหมวดหนึ่ง ดังนี้^{๗๔}

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
  ๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุมเมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกและพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
  ๓. ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้วสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
  ๔. ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
  ๕. ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น
  ๖. ยินดีเสนาสนะป่า
  ๗. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข
- สรุปได้ว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเราสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับปัจจุบันได้โดยอาศัยหลักอปริหานิยธรรม ๗ คือ หลักธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การประชุมอยู่เป็นประจำ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ เคารพนับถือผู้ใหญ่ ไม่ลุแก่อำนาจ รักสันติภาพ ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี เป็นต้น

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและอธิบายข้อมูล ดังนี้

อภิชาติ เพ็ญกิตติ ได้วิจัยเรื่อง “หน่วยบัญชาการทหาร พัฒนากับการพัฒนาประเทศในอนาคต” ผลการวิจัยพบว่า การปรับลดอัตรากำลังพลครั้งนี้ควรเน้น หน้าที่ส่วนปฏิบัติการได้แก่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่มีอยู่จำนวน ๓๐ หน่วยเป็นหลัก คือ หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๑ หน่วย ซึ่งเดิมมีอัตรากำลังพลทั้งสิ้น ๓๙๗ อัตรากำลังพล จะสามารถปรับลดอัตรากำลังพลลงได้หน่วยละ ๑๑๓ อัตรากำลังพล ๒๘๔ อัตรากำลังพล ด้วยการปรับโครงสร้างภายในหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ใหม่ให้สอดคล้องกับภารกิจ นำ

^{๗๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑ – ๒๑๒.

กำลังพลที่ปรับลดไปเพิ่มให้หน่วยอื่นๆ ได้ตามต้องการและสามารถโอนอัตรา ๓,๐๗๕ อัตรา ให้กองบัญชาการทหารสูงสุดได้ในทันทีโดยไม่มีผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานของหน่วยแต่อย่างใดทั้งสิ้น ทั้งนี้กำลังพลที่สำนักงานพัฒนาภาค ๑ - ๔ และสำนักงานพัฒนาพิเศษได้รับเพิ่มขึ้นจากการปรับเกลี่ยครั้งนี้เพื่อให้สำนักงานพัฒนาภาคทั้ง ๕ ภาค สามารถทำหน้าที่ผู้ประสานแผนพัฒนากับส่วนราชการพลเรือน และหน่วยทหารในพื้นที่แต่ละกองทัพภาค ตามนโยบายของกระทรวง^{๗๕}

รจ กสิวุฒิ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาชนบทไทยมีปัญหาหลักที่สำคัญอันนำไปสู่ปัญหาด้านอื่นๆ ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายปัญหาการขาดความรู้ของประชาชนซึ่งก่อให้เกิดความไม่ยั่งยืนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชนบท ดังนั้นจึงควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริให้สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางเทคโนโลยีเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติจิตใจและสังคม^{๗๖}

วิชชุดา สง่าเนตร ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการประชาสัมพันธ์ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในกองบัญชาการกองทัพไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัญหาในการบริหารจัดการการประชาสัมพันธ์ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในกองบัญชาการกองทัพไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การใช้สื่อที่ยังขาดความหลากหลาย การได้รับเครื่องมือที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ การขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการประชาสัมพันธ์ไม่ได้รับงบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมกับปริมาณงานที่ได้รับ และการขาดตัวแบบนำในการบริหารจัดการการประชาสัมพันธ์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒. แนวทางการพัฒนาการบริหารการประชาสัมพันธ์ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในกองบัญชาการกองทัพไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาควรพัฒนาการใช้สื่อให้มีความหลากหลาย รวมถึงจัดทำสื่อของตนเองให้มากขึ้น พัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้ที่เหมาะสม จัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอและเหมาะสมกับภาระงานและนำตัวแบบที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยนี้ คือตัวแบบ MUM ซึ่งประกอบไปด้วยด้านต่าง ๆ ๓ ด้าน คือ ด้านการคิด ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการประเมินผล ไปปรับใช้ในการบริหารจัดการการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานตนเอง และ ๓. ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการประชาสัมพันธ์ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในกองบัญชาการกองทัพไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารข่าวสาร^{๗๗}

^{๗๕} อภิชาติ เพ็ญกิตติ, “หน่วยบัญชาการทหาร พัฒนากับการพัฒนาประเทศในอนาคต”, รายงานวิจัย, (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒.

^{๗๖} รจ กสิวุฒิ, “การพัฒนาบทบาทหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ”, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๑๖๕-๑๘๓.

^{๗๗} วิชชุดา สง่าเนตร, “การบริหารจัดการการประชาสัมพันธ์ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในกองบัญชาการกองทัพไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารรัฐราษฎร์, ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๒๓-๓๘.

ภัสรินทร์ รัตกลาง และนิเทศ ดินณะกุล ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนไปปฏิบัติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา” ผลการวิจัยพบว่า ๑. หน่วยบัญชาการทหารพัฒนามีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติและช่วยเหลือประชาชนภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากโดยที่ด้านความชัดเจนในเป้าหมายของนโยบายเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการคำนึงถึงวัฒนธรรมของคน-ชุมชน-พื้นที่ ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆ ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านความเพียงพอของทรัพยากร และด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ๒. นายทหารของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนามีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการนำนโยบายพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนไปปฏิบัติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยที่ด้านการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงในพื้นที่เป้าหมายเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการอยู่ดีกินดีและความพึงพอใจของประชาชนและด้านเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ๓. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนไปปฏิบัติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนารายด้านนั้นพบว่า ปัจจัยด้านความชัดเจนในเป้าหมายของนโยบายด้านความพอเพียงของทรัพยากรด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มภายนอกหน่วยงาน ด้านการคำนึงถึงวัฒนธรรม ศาสนา อัตลักษณ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านแรงจูงใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติและช่วยเหลือประชาชนและด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.๐๑ กับผลการนำนโยบายการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนไปปฏิบัติเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๗๘}

กิตติพงศ์ กาญจนาคม ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐- ๒๕๗๙)” ผลการวิจัยพบว่า ด้านภารกิจของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยกำหนดภารกิจดังนี้ ๑. การพัฒนาทรัพยากรบุคคลชุมชนพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของประเทศให้มีความพร้อมต่อการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ ๒. การพัฒนาพื้นที่เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร น้ำ และพลังงานรวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๓. การพัฒนาพื้นที่ขอบชายแดนของประเทศและประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสนับสนุนเกื้อกูลและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ๔. การป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทั้งในและนอกประเทศ ด้านการกำหนดพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาจะกำหนดพื้นที่เป้าหมายโดย ๑) เน้นการพัฒนาพื้นที่สนับสนุนกองกำลังป้องกันแนวชายแดน ๒) การพัฒนาพื้นที่เป้าหมายบริเวณพื้นที่ทั้งในและนอกประเทศโดยกำหนดความเร่งด่วนตามภัยคุกคามของแต่ละสำนักงานพัฒนาภาค ๓) การพัฒนา พื้นที่ตอนในของประเทศสร้างความมั่นคงด้านอาหารน้ำและพลังงานของประเทศด้าน โครงสร้างการจัดการของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนามีการปรับเปลี่ยนโดย ๑) จัดตั้งสำนักบรรเทาสาธารณภัย ๒) จัดตั้งสำนักนโยบาย และแผนหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ๓) จัดตั้งหน่วยฝึกบำบัดผู้ติดยาเสพติด ในระดับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ด้านการกำลังพลของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนามีนโยบายดังนี้ ๑)

^{๗๘}ภัสรินทร์ รัตกลาง และนิเทศ ดินณะกุล, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนไปปฏิบัติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา”, วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙): ๘๐-๙๑.

กำหนดมาตรการประเมินผลการปฏิบัติงานและการลงโทษของกำลังพล ๒) บรรจุกำลังพลตามอัตราที่ได้รับจนเต็มแล้วจัดทำมาตรการควบคุมในการรักษายอดกำลังพลของหน่วยทุกระดับให้คงที่ ๓) เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนเสริมทักษะพัฒนาความรู้รวมทั้งมีการประเมินผลเพื่อเป็นฐานข้อมูล ๔) ให้ทุกหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่เตรียมการเปิดการบำบัดผู้ติดยาเสพติด ๕) กำหนดให้มีสวัสดิการกำลังพลอย่างครบถ้วน ตามปัจจัยการดำรงชีพที่มีความจำเป็นตลอดจนส่งเสริมการศึกษาให้กับบุตรข้าราชการ

๗๙

ณศพล กันตะปิติ ได้วิจัยเรื่อง “หน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับการยกระดับรายได้เศรษฐกิจชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทัศนคติที่ดีมากต่อหน่วยบัญชาการ ทหารพัฒนา และสามารถยกระดับรายได้เศรษฐกิจชุมชนได้จริง สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ ปัจจัยเรื่องความจำกัดของงบประมาณกับปริมาณงาน รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานต้องมีหัวใจนักพัฒนา และต้องดำเนินงานควบคู่กับกระทรวงทบวงกรมหลัก ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และสิ่งที่จะต้องคำนึงที่สำคัญประการสุดท้าย คือ เรื่องความปลอดภัยในพื้นที่ปฏิบัติงานกลาโหมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะลดปัญหาความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนา ที่มอบให้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งหน่วยบัญชาการทหาร พัฒนาได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาชนบทของหน่วยในห้วงปี๒๕๔๕ - ๒๕๔๙ นั้น จากผลการวิจัยพบว่ามีแนวทางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ นั้นคือ แผนงานหลัก ๘ แผนงาน ได้แก่ ๑) แผนงานสร้างเส้นทางคมนาคม ๒) แผนงานที่ ๒ แผนงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์๓) แผนงานที่๓ แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำ ๔) แผนงานที่ ๔ แผนงานพัฒนาชุมชนและสาธารณสุข ๕) แผนงานที่ ๕ แผนงานสาธารณสุข ๖) แผนงานที่ ๖ แผนงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ๗) แผนงานที่ ๗ แผนงานการประชาสัมพันธ์และจิตวิทยา และ ๘) แผนงานที่๘ แผนงานสังคมสงเคราะห์และอื่นๆ โดยมุ่งเน้นแผนงานที่ ๒,๔, ๕ และ ๖ เป็นแผนงานพัฒนา “คน” ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นบนพื้นฐานของเศรษฐกิจ พอเพียง เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก^{๕๐}

ปิยะนุช ปิ๋ว ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคง” ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาและการดำเนินงานและการปฏิบัติงานของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา มีความเหมาะสม ส่งผลทำให้หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการสนับสนุนงานความมั่นคงของกองทัพไทยในด้านการพัฒนาเพื่อความมั่นคงและเตรียมความพร้อมของทรัพยากรบุคคล ชุมชน พื้นที่ เพื่อป้องกันภัยคุกคามทุกรูปแบบและประชาชน เพื่อให้มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อกองทัพไทยโดยมีพันธกิจที่สำคัญ คือ (๑) เติบโตทุนสถาบันพระมหากษัตริย์และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๒) สนับสนุนภารกิจของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติการช่วยเหลือ

^{๕๐} กิตติพงษ์ กาญจนาคม, “แนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐- ๒๕๗๙)”, **รายงานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : การป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๕๙, ๒๕๖๐).

^{๕๑} ณศพล กันตะปิติ, “หน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับการยกระดับรายได้เศรษฐกิจชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้”, **รายงานวิจัย**, (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๓), หน้า ๓๒.

ประชาชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขภัยและภัยพิบัติและ(๓) สนับสนุนภารกิจของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาคัญเร่งด่วนของชาติตลอดจนปฏิบัติการกิจอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่ มิติภายนอกในระดับหน่วย คือ การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชนยังคงต้องดำเนินการต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทุรกันดาร ส่วนมิติภายใน คือ การพัฒนาขีดความสามารถกำลังพล มุ่งเน้นการพัฒนากำลังพลให้มีความรู้ในทุกด้านสามารถรับมือกับภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับโครงสร้างการจัดองค์กร เพื่อตอบสนองงานการพัฒนาเพื่อความมั่นคงและการช่วยเหลือประชาชนจะทำให้หน่วยสามารถดำเนินการได้ในทุกรูปแบบสามารถเผชิญต่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๑}

ธวัชชัย ดะนุติษฐ์ ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการพัฒนากลุ่มน้ำปิงของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรณีศึกษาแม่น้ำลี้และลำน้ำแม่ทา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) พื้นที่ที่มีปัญหาภัยแล้งอยู่ในขั้นวิกฤติ ส่งผลให้ ราษฎร แก้ปัญหาด้วยการตักน้ำเข้าสถานีสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าจนเกิดปัญหาแย่งชิงน้ำ ๒) ควรปรับปรุงให้ชุดปฏิบัติการ มีชุดมวลชนสัมพันธ์ และให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมด้วย ๓) การปฏิบัติงานของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาควรสนับสนุนตามลักษณะปัญหาได้แก่ปัญหาการขาดแคลนน้ำปัญหาอุทกภัย และปัญหาคุณภาพน้ำ โดยกำหนด ข้อเสนอแนะและเงื่อนไขให้ชัดเจน โดยเฉพาะเน้นในการสร้างมวลชน ๔) การจัดทำโครงการให้หน่วยนำเสนอข้อมูลแหล่งน้ำและเสนอแนวความคิดในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบเพื่อให้ราษฎรมีน้ำกินน้ำใช้ และการป้องกันน้ำท่วมเน้นในการตรวจสอบโครงการได้อย่างโปร่งใส^{๕๒}

ภาณุรัตน์ ตีเสมอ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา มีการดำเนินการสร้างเส้นทางคมนาคมให้ได้มาตรฐานปรับปรุงเส้นทางที่เป็นถนนลูกรังให้เป็นถนนลาดยางสร้างแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร ส่งเสริมกลุ่มแปรรูปสร้างอาชีพในชุมชนส่งเสริมกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อลูกผสม ส่งเสริมการทำเกษตรแบบแปลงใหญ่ทำให้ประชาชนเกิดการรวมกลุ่มและจัดการวางแผนทางการเกษตรอย่างเป็นระบบ ๒. หลักธรรมในการพัฒนาการสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยใช้หลักอภิธานิยธรรม ๗ หน่วยบัญชาการพัฒนามุ่งเน้นการประชุมประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยทหารประชาชนผู้นำชุมชน ดำเนินการจัดทำมติดีร่วมกัน การยอมรับผู้อาวุโสเป็นข้อปฏิบัติในการประชุมเน้นการสร้างความร่วมมือ การจัดสรรทรัพยากร การใช้สถานที่ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนรับฟังข้อเสนอแนะนำความร่วมมือมาสร้างภูมิคุ้มกันชุมชน ๓. การพัฒนาการสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา หน่วยทหารพัฒนาได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสร้างความมั่นคงแก่ประชาชนพัฒนาต่อยอดการดำรงชีวิตให้เหมาะสม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพประชาชน ส่งเสริม

^{๕๑}ปิยะนุช ปิ้วัว, “บทบาทของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคง” รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๑).

^{๕๒}ธวัชชัย ดะนุติษฐ์, “แนวทางการพัฒนาโครงการพัฒนากลุ่มน้ำปิงของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรณีศึกษาแม่น้ำลี้และลำน้ำแม่ทา”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : การป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๖๐, ๒๕๖๑).

การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด จัดทำแผนพัฒนาและจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน^{๕๓}

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาทำหน้าที่พัฒนาและช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นตามแผนงานสร้างเส้นทางคมนาคม แผนงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำ แผนงานชุมชนและสาธารณูปการ แผนงานการสาธารณสุข แผนงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แผนงานการประชาสัมพันธ์และจิตวิทยา แผนงานการสังคมสงเคราะห์และอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีแผนงานโครงการต่าง ๆ เรียกว่า แผนงานและโครงการพิเศษ เช่น งานก่อสร้างเส้นทางคมนาคม งานจัดหาน้ำกินน้ำใช้ งานพัฒนาช่วยเหลือประชาชน งานเกษตรผสมผสานทั้งระบบเพื่อให้ราษฎรอยู่ดีมีสุข

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วเบื้องต้นผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยสรุปดังนี้

๒.๖.๑ การสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ได้แก่ โครงการในพื้นที่ตำบลเป้าหมาย คือ ๑. งานก่อสร้างเส้นทางคมนาคม ๒. งานจัดหาน้ำกินน้ำใช้ ๓. งานพัฒนาช่วยเหลือประชาชน ๔. งานเกษตรผสมผสาน^{๕๔}

๒.๖.๒ วิเคราะห์หลักธรรมที่ใช้สำหรับในการสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม ๗ ที่ว่าด้วยการประชุมอย่างต่อเนื่อง องค์กรประชุมครบ การจัดทำมติร่วมกัน การให้การยอมรับประธานและผู้อาวุโส การไม่ใช้กำลังควบคุม ให้ความเคารพต่อองค์ความรู้ สถานที่ และทรัพยากร การให้ความร่วมมือสร้างภูมิคุ้มกัน^{๕๕}

๒.๖.๓ การพัฒนาสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาที่สังคมนำไปประยุกต์ใช้สร้างความมั่นคงในชาติ ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑. รูปแบบความพอประมาณ ๒. รูปแบบมีเหตุผล ๓. รูปแบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี^{๕๖}

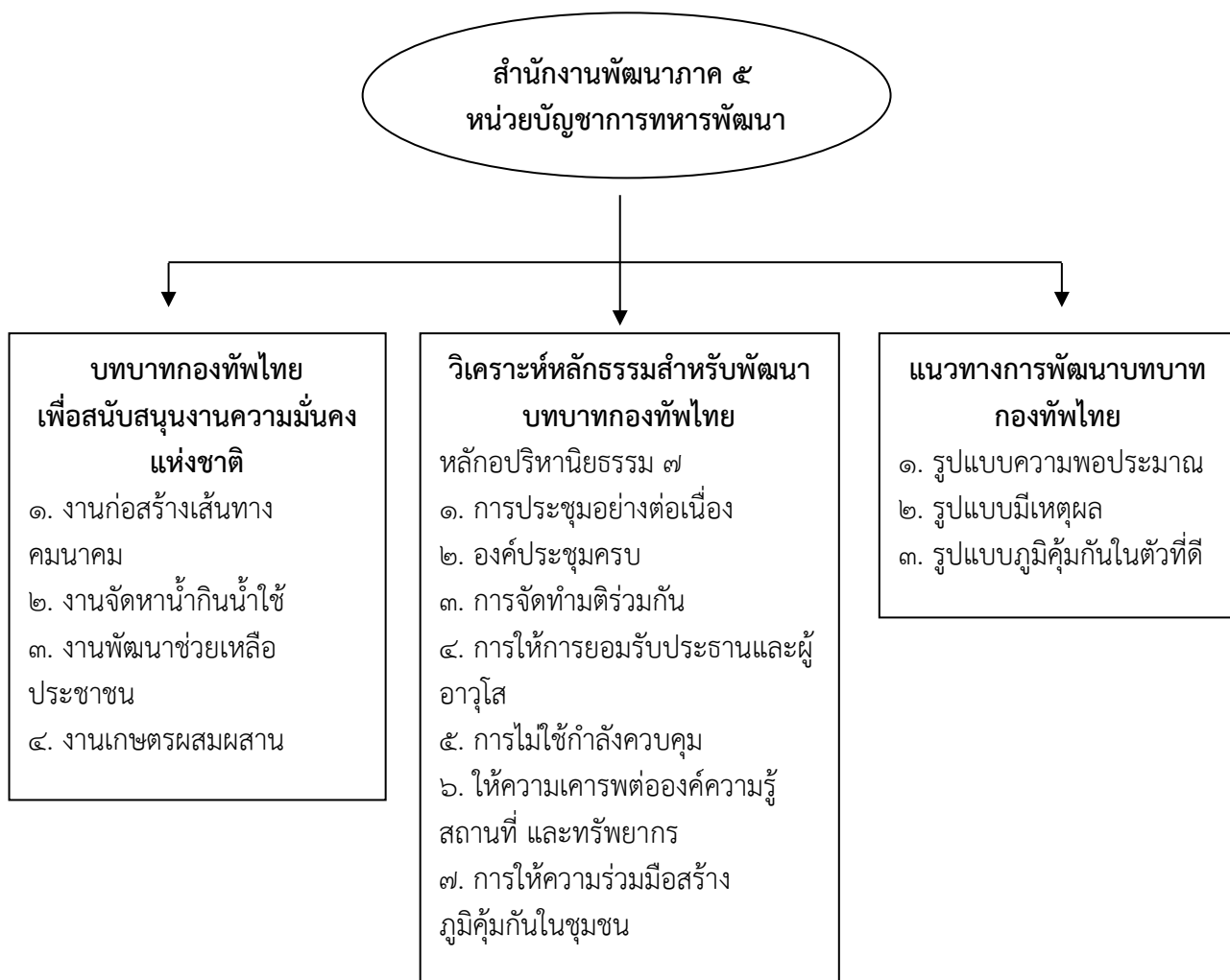
การวิจัยเรื่องการพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

^{๕๓} ภาณุรัตน์ ดีเสมอ, “การพัฒนาการสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา”, *ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

^{๕๔} หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๒๓, *สรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒*, (เลย : หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๒๓, ๒๕๖๒), (อัสสำเนา).

^{๕๕} ที.ม. (ไทย). ๑๐/๖๘/๘๖.

^{๕๖} สุเมธ ตันติเวชกุล, *โครงการพัฒนาระดับการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมสำหรับพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา คณะผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการร่วมกิจกรรมกับชุมชนในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ทำการสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยกำหนดใช้รูปแบบการวิจัยที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยการศึกษาจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการ การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงการศึกษาจากงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งศึกษาในภาพรวมการพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ที่ได้มีผู้ศึกษาและรวบรวมไว้ทั้งเอกสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis)

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นการวิจัยการพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัยศึกษาการพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๕ คน ดังนี้

- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ
- กลุ่มที่ ๑ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน ๗ คน
- กลุ่มที่ ๒ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๑๖ คน
- กลุ่มที่ ๓ พระสงฆ์นักวิชาการ จำนวน ๒ รูป

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกิจกรรมโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล และภาษาที่ใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการเข้าร่วมโครงการพัฒนา ส่วนการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหาประเด็นการพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๑) ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยใช้แนวการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาการพัฒนาบทบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

(๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(๒) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๒) การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

(๑) นำแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ทบทวนไว้มาพิจารณาสร้างแบบสัมภาษณ์

(๒) นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมากำหนดกรอบวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในการสร้างเครื่องมือและประเด็นคำถามเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ

(๓) สร้างเครื่องมือและเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณา จำนวน ๓ ท่าน คือ

(๔) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูล

(๕) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิธีการดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

ในจัดเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ จัดทำแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview Schedule) เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๕ รูปหรือคน โดยคณะผู้วิจัยใช้การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในกลุ่มเดียวกันที่ตอบแบบสอบถามก็ได้ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจาก ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน ๗ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๑๖ คน กลุ่มที่ ๓ พระสงฆ์นักวิชาการ จำนวน ๒ รูป จากนั้นติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูล เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์

(๒) ขึ้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมแบบสัมภาษณ์ และศึกษาข้อคำถามในแบบเพื่อเตรียมการสัมภาษณ์ให้ได้คำตอบที่ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ตลอดจนเตรียมเครื่องมือช่วยสัมภาษณ์ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จากการสัมภาษณ์

(๓) ขึ้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ในการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์และที่บันทึกเสียงไว้คณะผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและเพื่อชุมชนของผู้ให้ข้อมูล

๒) การสังเกตกิจกรรม โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแง่มุมของการให้ความสนใจต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น รวมทั้งความร่วมมือร่วมใจกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจดบันทึก ในขณะที่เดียวกันจะมีการลงรายการ (list) รวมทั้งการสอบถามความคิดเห็นและความรู้สึกของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยคณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดใน

การวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique)^๑ คือ ต่างทฤษฎีหรือแนวคิด (Theory Triangulation) ต่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) และต่างแหล่งข้อมูล (Data Sources Triangulation) โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ หลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนี้

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลว่าหากมีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าคณะผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันแสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านคณะผู้วิจัย โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากคณะผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าคณะผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มา มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยคณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย และในส่วนการนำเสนอผลการวิจัย ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและสรุปนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและเข้าไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนทุกอย่าง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลจึงดำเนินการไปพร้อมกัน

๓.๕.๒ การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอันเป็นจริยธรรมในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ และผู้ให้ข้อมูลยินยอมให้ข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์จะตอบสัมภาษณ์หรือปฏิเสธก็ได้ และระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสามารถยกเลิกหรือไม่ตอบคำถามโดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับในกรณีที่ไม่ต้องการเปิดเผย หรือมีประเด็นที่ไม่ควรเปิดเผย และจะเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวม ทั้งนี้ ในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลว่าข้อมูลใดเป็นของใคร โดยจะทำการลงรหัสผู้ให้ข้อมูลแทนการระบุบุคคลและทำการลงรหัสในการนำเสนอข้อมูลแทนการระบุชื่อบุคคลผู้ให้ข้อมูล

^๑ ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ, พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ, (กรุงเทพมหานคร : ดานสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๘๑.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ข. ข้อมูลวิทยุภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ. แนวทางการจัดการเรียนรู้เกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒.

เกษม วัฒนชัย. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเครือข่ายการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ประกอบกิจ, ๒๕๕๑.

เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๐.

จ้านงค์ อติวัฒนสิทธิ์. ประวัติแนวความคิดทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

_____ . สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

เจษฎา มีบุญลือ. ความมั่นคงแห่งชาติ : การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๓.

ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : วิภาษา, ๒๕๔๒.

จิตยา สุวรรณชฎ. “สังคมวิทยา”. ในวิทยาศาสตร์สังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗.

ทองทิพภา วิริยะพันธ์. เศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ. กรุงเทพมหานคร : G.P. CYBERPRINT, ๒๕๕๐.

นเรศน์ วงศ์สุวรรณ. การบริหารจัดการความมั่นคงไม่ตามแบบร่วมกันระหว่างภาคความมั่นคงภาคเอกชน และภาคประชาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๔.

ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลิมทอง, ๒๕๔๑.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. วิถีใหม่แห่งการพัฒนาวิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตณาโณ). **ธรรมปริทรรศน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตวณโณ). **การพัฒนาจิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระธรรมญาณมุนี (วรรณ มนุญโญ). **วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร : การแสวงหาเส้นทาง การ
พัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : การประชุมพระสังฆาธิการ
กรมการศาสนา, ๒๕๒๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๓๙.

_____. **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท
สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

_____. **สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙. หน้า ๖๙.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทเอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑. **ราชกิจจานุเบกษา**. ๑๒๕ ๒๖ก.
๒๕๕๑ : ๓๕-๕๐.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : ส.ส.น.ไทย
อนุเคราะห์ไทย. ๒๕๒๖. หน้า ๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร :
นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

วรรณา ประยุกต์วงศ์. **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทางเลือกเพื่อธุรกิจยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์
สวย, ๒๕๔๙.

วศิน อินทสระ. **หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา
การพิมพ์, ๒๕๔๘.

วิชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. “สัมภาษณ์พิเศษ”. สารคดี. ฉบับที่ ๑๖๖ ปีที่ ๑๔ (ธันวาคม ๒๕๔๑): ๘๒.

วิทยา อธิปอนันต์. **เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง**. กรมส่งเสริมการเกษตร,
๒๕๔๒.

วิทยากร เชียงกุล. **การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ฉบับแกระ, ๒๕๒๗.

ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ. **พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ**. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุธาการพิมพ์,
๒๕๕๕.

- สมพร เทพสิทธา. การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร :
สมชายการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๑-
๒๕๘๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ,
๒๕๖๑.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, ๒๕๕๔.
- สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. คู่มือนำทางชีวิต “รักพอเพื่อพอขอดำเนินชีวิตด้วยหลัก
เศรษฐกิจพอเพียง”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ,
๒๕๕๙.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, ๒๕๕๔.
- สุเทพ เชาวลิต. หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้น สู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
วิถีสุข, ๒๕๕๙.
- สุมิตร สุวรรณ. รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๕๔.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. โครงการพัฒนากรณีศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยมูลนิธิกสิกรรม
ธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, ๒๕๔๒.
- เสรี พงศ์พิศ. แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การ
พิมพ์, ๒๕๕๑.
- ไสว บุญมา. เศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาชาติไทย. กรุงเทพมหานคร : พี เอล ลิฟวิ่ง, ๒๕๔๓.
- หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา. แผนปฏิบัติราชการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ประจำปี
งบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗. กรุงเทพมหานคร : หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา, ๒๕๖๗.
- หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๒๓. สรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒.
เลย : หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๒๓, ๒๕๖๒. อัดสำเนา.
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๙.
- อภิชัย พันธเสน และสรวิชัย เปรมชื่น. การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับ
อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.

อมร รักษาสัตย์และชัตติยา กรรณสูต. **ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การขายและซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕.

อมร รักษาสัตย์ และชัตติยา กรรณสูต. **ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕.

(๒) วารสาร :

ธนากร คงข้าและสุรพล ราชภัณฑารักษ์. “บทบาทของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๖๔”. **วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๖) : ๒๑๔-๒๔๒.

นิตยา กมลวาทนนิศา. “บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน”. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๑๔-๒๐.

ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. “การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอยู่บนฐานทรัพยากรของตนเอง” . **วารสารเศรษฐกิจและสังคม**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๙-๑๓.

ภัสรินทร์ รัตกลาง และนิเทศ ดินณะกุล. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนไปปฏิบัติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา”. **วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙) : ๘๐-๘๑.

รุจ กสิวุฒิ. “การพัฒนาบทบาทหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ”. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๖๕-๑๘๓.

วิชชุดา สง่าเนตร. “การบริหารจัดการการประชาสัมพันธ์ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในกองบัญชาการกองทัพไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสารรัฐศาสตร์**. ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๒๓-๓๘.

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ความยั่งยืน”. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๒ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๔-๘.

อมรารวรรณ ทิวถนอม. “ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย : มิติใหม่ของการพัฒนาประเทศ”. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๒ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๔๙-๕๔.

(๓) ดุษฎีนิพนธ์ :

ชัยยศ อิมสุวรรณ์. “การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ดลพัฒน์ ยศธร. “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒

ภาณุรัตน์ ดีเสมอ. “การพัฒนาการสร้างความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา”.

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

(๔) รายงานการวิจัย :

กิตติพงศ์ กาญจนาคม. “แนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐- ๒๕๗๙”. **รายงานวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : การป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๕๙, ๒๕๖๐.

ณศพล กันตะปิติ. “หน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับการยกระดับรายได้เศรษฐกิจชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้”. **รายงานวิจัย.** วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๓.

ธวัชชัย ดะนุติษฐ์. “แนวทางการพัฒนาโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปิงของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนากรณีศึกษาแม่น้ำลี้และลำน้ำแม่ทา”. **รายงานวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : การป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๖๐, ๒๕๖๑.

ปิยะนุช ปิ้วัว. “บทบาทของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคง” **รายงานวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๑.

สถาบันพระปกเกล้า. “การศึกษาของกองทัพรองรับศตวรรษที่ ๒๑ ประเด็นความคาดหวังของสังคมและประชาชนต่อกองทัพไทย”. **รายงานวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๔.

อภิชาติ เพ็ญกิตติ. “หน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับการพัฒนาประเทศในอนาคต”. **รายงานวิจัย.** วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๔.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

จิตรกร โพธิ์งาม. **ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.lecture.cs.buu.ac.th>. [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๗].

มูลนิธิชัยพัฒนา. **องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html. [๑๒ มกราคม ๒๕๖๗].

วสุธร ตันวัฒนกุล. **การพัฒนาแบบยั่งยืน Sustainable Development.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.ph.buu.ac.th/pdf/vasutom/develop_old.pdf [๒๖ กันยายน ๒๕๕๗].

- ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา : <http://www.sufficiencyeconomy.org/sufficiency-meaning/>. [๑๒ มกราคม ๒๕๖๗].
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา : http://www.nesac.go.th/web/upload/modDocument/file_๑๐๐๖๘๖๗๓๖๖๔๘๙๖_tn-๓๑-๔๕๐.pdf. [๑๒ มกราคม ๒๕๖๗].

๒. ภาษาอังกฤษ :

- E. More. Wilbert. **The Impact of Industry**. Englewood Clifts. N.J. : Pretics-Hool, 1965.
- G. Myrdal. . **Asian Drama**. London: Allen Lane. The Penguin Press, 1968.
- M. Roger. Everette and J. Burdge Rabel. **Social Change In Rural Societies**. New Jersey: Prentice – Hall, 1972.
- P. Freire. **Education : The Practice of Freedom**. London: Writers and Readers Publishing Cooperative, 1972.
- R. Constantino. . “ The Challenge of the Churches” . **Paper Presented During the First Gregorio Applica Lecture on Nationalism Manila Philippines**. May 18, 1984.
- R.P. Misra. and M. Jonjo. ed.. **The Changing Perspective of Development Problems In Misra**. Hong Kong: Maruzen Investment Hong Kong, 1981.
- S.C. Dube. Modernization and Its Adaptive Demands on Indian Society in M.S. Gore. I.P. Desai and Suma Chitnis eds. **The Papers in Sociology of Education in Indian**. New Delhi : National Council of Educational Research and Trianing, 1967.
- W. Riggs. Fred **Modernization and Political Problems : Some Developmental Prerequisites Development Nations : Guest for A Model Beling and Toten**. New York: Van Nostran Reinhold, 1970.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)
การพัฒนabatบาทของกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติของหน่วย
บัญชาการทหารพัฒนา

คำชี้แจง : ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงตามหัวข้อความที่ผู้สัมภาษณ์ได้
สอบถามซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านเป็น
รายบุคคลแต่ประการใด

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ บทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติ

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์หลักการบริหารนิยธรรม ๗ สำหรับพัฒนabatบาทกองทัพไทย

ตอนที่ ๔ แนวทางการพัฒนabatบาทกองทัพไทย

ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ข้อมูลทั่วไป

๑) ชื่อ.....

๒) ตำแหน่ง.....

๓) ที่อยู่.....

ตอนที่ ๒ บทบาทกองทัพไทยเพื่อสนับสนุนงานความมั่นคงแห่งชาติ

๑. บทบาทของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาด้วยการดำเนินงานก่อสร้าง
เส้นทางคมนาคมอย่างไรตามโครงการที่ท่านพบหรือได้รับประโยชน์

๒. บทบาทของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาด้วยการดำเนินงานจัดหาน้ำกิน
น้ำใช้อย่างไรตามโครงการที่ท่านพบหรือได้รับประโยชน์

๓. บทบาทของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ด้วยการดำเนินงานพัฒนาช่วยเหลือประชาชนอย่างไรตามโครงการที่ท่านพบหรือได้รับประโยชน์

.....
.....
.....

๔. บทบาทของสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ด้วยการดำเนินงานเกษตรผสมผสานอย่างไรตามโครงการที่ท่านพบหรือได้รับประโยชน์

.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์หลักการบริหารนิยธรรม ๗ สำหรับพัฒนาบทบาทกองทัพไทย

๑. ท่านคิดว่าการประชุมอย่างต่อเนื่องนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

๒. ท่านคิดว่าการมีองค์ประชุมครบนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

๓. ท่านคิดว่าการจัดทำมติร่วมกันนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

๔. ท่านคิดว่าการให้การยอมรับประธานนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

๕. ท่านคิดว่า การใช้กำลังควบคุมนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

๖. ท่านคิดว่า การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส สถานที่ และทรัพยากร นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

๗. ท่านคิดว่า การให้ความร่วมมือสร้างภูมิคุ้มกัน ในชุมชนนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

ตอนที่ ๔ แนวทางการพัฒนาบทบาทกองทัพไทย

๑. สำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาช่วยส่งเสริมการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักความพอประมาณอย่างไร

.....
.....
.....

๒. สำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาช่วยส่งเสริมการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักความมีเหตุผลอย่างไร

.....
.....
.....

๓. สำนักงานพัฒนาภาค ๕ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาช่วยส่งเสริมการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอย่างไร

.....
.....
.....

ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....